Слово Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК 10—14 (1165), 26 травня — 1 червня 2022

У 161-шу річницю повернення Тараса Шевченка в Україну Чернечу Гору відвідала делегація на чолі з головою НСПУ Михайлом Сидоржевським: Павло Мовчан, Анатолій Паламаренко, Петро Засенко, Іван Заєць, Василь Нечепа, Борис Пономаренко, Інна Ковальчук, Сергій Пасько і Микола Томенко з командою "Рідної країни".

Митці та громадські діячі взяли участь у презентації "Антології творів письменників Черкащини", а також обговорили питання збереження культурної спадщини. Це був діалог справді сторожових українського духу.

Герой України Анатолій Паламаренко поглибив силове поле Святині читанням поезії Шевченка, а кобзар Василь Нечепа заспівав "Думу про Тараса".

На прикорні Чернечої Гори

Валентина КОВАЛЕНКО,
письменниця, літературознавиця,
в. о. генерального директора Шевченківського національного заповідника

Перепоховання Тараса Шевченка з Петербурга в Україну, у наш Канів, на Чернечу гору, 161 рік тому, сьогодні осмислено називаємо "поверненням". Поверненням не лише в лоно рідної землі, чиєю кров'ю і молоком він був згодований, а й поверненням до свідомості українців: "Хто ми? Чиїх батьків діти?"

Свою національну місію Тарас Григорович вбачав у тому, щоб дарованим йому Всевишнім талантом образного слова будити приспані невольницькою долею українські душі. Ту духовну місію поет не завершив, бо ж і досі його слово бунтує:

...Схаменіться недолюди,
діти юродиві...

Його слово докоряє:

...Нема на світі України,
Немає другого Дніпра...

Його слово змушує діяти:

...Треба миром
Громадою обух сталить...

Його слово продовжує вести свій народ від неволі до незалежної сильної країни. І зараз воно правдиво допомагає боротися з ворожою навалою російської імперії та внутрішніми колаборантами, що намагаються усіляко збути ворогові нашу духовну твердиню: землю, мову, віру.

Вам Бог помагає! –
За вас правда, за вас слава
І воля святая! –

переконує Поет, бо йому *"не однаково", як "Україну злії люди присплять, лукаві, і в огні її окраденую збудять".*

Шевченко виріс у Поета-Пророка світового рівня із самого щирця українського села, його духовно-культурного глибу, тому саме проста людина вчуває в ньому свою рідність, потужний батьківський захист і опіку.

Геній слова вживив у себе те, чим була обважена душа і дух земляків, став виразником цього духу. Тож коли щоразу актуалізується Шевченкове слово, то й ми актуалізуємося, доростаючи до нього.

"Всеобіймаюче око України" – Іван Нечуй-Левицький – у трактаті *"Непотрібність великоруської літератури для України і для слов'янщини"* означує Поета як "українського генія", бо "...Хто перший раз брав у руки Шевченка, той помилявся, думаючи, що то народні пісні. Більше бути народним поетом вже нема куди!".

Народний, а, значить, правдивий. Час правди, на яку сподівався Шевченко, до якої закликав і якій подвижницьки служив сам, поступово має приживатися у нашому щоденному житті:

І день іде, і ніч іде.
І голову вхопивши в руки,
Дивуєшся, чому не йде
Апостол правди і науки!

Це перший український митець-націоналіст, який піднявся на відкриту боротьбу з Російською імперією. Шевченкове слово було бичем у руках захисників-українців на ворога у часи Помаранчевого майдану і Революції Гідності, а в матерів – молитвою за своїх синів і чоловіків.

Шевченко, як ніхто інший, підважив український народ на світову видноту. Геній Поета в тому, що він у всіх переломних часах існування України залишається в постійному діалозі з українцями, тому на його риторичні запитання, на його звернення ми мусимо дати відповідь: що саме в ті чи інші слова-коди він заклав? Що хотів нам сказати? Від чого застерегти?

Він – це постійне нагадування нам нас самих.

Тож доростання до Шевченка ще триває.

Нині Тарасова могила, як місце сили, тримає на прикорні свідоме українство. Дай, Боже, щоби воно множилося і повносило вело Україну до Перемоги.

"ПРОСВІТА" СЬОГОДНІ

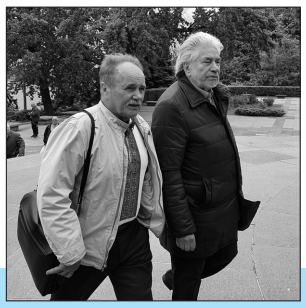

4–5 ВАСИЛЬ ЧЕПУРНИЙ

8–9 ІРИНА МИРОНЕНКО

10–11 ОЛЬГА СЛОНЬОВСЬКА

12 НЕЗАБУТНІЙ МИКОЛА ТОМЕНКО

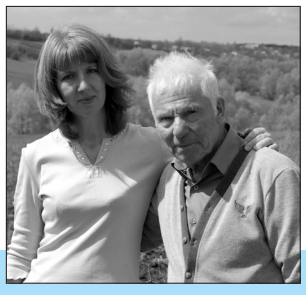

14–15

“Щоби народжувати, виховувати відданих Україні Воїнів, Провідників, Просвітників”.

“Чути себе українцями…”

Георгій ФІЛІПЧУК,
академік НАПН України

Війна завжди розколює світ, який і без того ніколи не буває єдиним. Життя й смерть, добро й зло, правда й брехня, героїка й зрадливість, людяність і варварство крокують у рівночассі. Між цими душевними станами та вимірами людського “я” також відбувається війна. Вона – в собі, з собою, з “іншими”. Усе це в думках, непередаване, почуттєве, однак якісь миттєвості часу фіксуються в слові. Зазвичай ділишся пережитим здебільшого з друзями та близькими, суголосними по духу, світовідчуванню. А вже завтра буває ніяково, бо не так, помилився, твій внутрішній настрій щодо чогось та когось, оцінка, розмисел та передбачення виявилися хибними. Не дивно. У цьому апокаліптичному хаосі, з неймовірним нагромадженням інформації, кожен блукає на свій лад. Упевнено “правильними” залишаються тільки кабінетно-диванні експерти, радники та ще “вічно шановані” народом політики. Імперативні, безальтернативні, безгрішні, безпомилкові, а тому нудні й “несмачні”, немов дистильована вода. Зате живучі, які перебувають, як завжди, на поверхні кон’юнктурної політики, тромбуючи суспільний кровообіг речитативами, чим забавляють “вухатих” господарів. Сподіваюсь, що не вічно.

Бо війна з її жертвами й трагедіями здетоновує, немов протуберанцевий спалах, етичне очищення. З’являється найбільша суспільна затребуваність – говорити з народом правдою, чинити справедливо. Тоді варто робити крок назустріч заповітам Святого Письма. Адже війна завжди нагадуватиме нам про власне єство, запитуватиме про що думали, співпереживали, за кого і за що боролися, які цінності обстоювали в часи смертельного двобою за Свободу України. Плин життя віднесе твої внутрішні болі й надії в забуття. Але окремі зарубки пам’яті збережуться для тебе в нашвидкуруч написаному. Це вже “фейсбучна” історія. Але незграбна, розкуйовджена думка та почуття також вартісні, бо не припудрені й обертаються навколо нашої вічної цінності – України.

****

9 травня. Сьогодні на одному кінці світу, в болотах мокви, відбувся парад кремлівського мракобісся, на якому нацист путлєр цинічно “подякував” рашистам за вбитих, пограбованих і зґвалтованих мирних людей в Україні.

На іншому континенті очікується підписання президентом США Джо Байденом закону про ленд-ліз. Допомога Україні для досягнення спільної Перемоги над фашистською московією.

Протилежні цілі та цінності. Людина й диявол, Світло й темрява, Добро й зло. Таким “непричесаним” виглядає нині Світ.

І кожен українець, бажаючи Перемоги над московією, мусить долучатися до цієї доленосної місії. З найдрібніших справ складатиметься фундамент нашого успіху. Воювати, мурувати, творити, виховувати, любити... Заради України.

Запеклі бої на Сході та Півдні нашої держави, здійснюються варварські ракетні обстріли міст і сіл, а люди вибудовують плани на майбутнє. Як далі жити, якій бути Україні? Але очевидною є одна річ. Українці остаточно переконалися ціною непомірних жертв, трагедій та пролитої крові в головному – хто наш друг, побратим, а хто – ворог і недруг. Через покоління, на генетичному рівні, свідомо й підсвідомо передаватимемо заклик до Нації – **ніколи з москвином, рашистом, московією, кацапстаном**. Зло московщини відповідно Закону Божого і Природи має згинути в пекельному вогні. Бо звірства та насильства “*глубінного народа*” позбавили нас права толерувати інші думки, почуття, бажання.

Хоча не лише справедлива помста визначає сутність нашого душевного стану. Українці, випереджаючи реальність, живуть світлими мріями. Це добре, що прагнення миру, відбудови особистого, загальнонаціонального, державного життя глибоко вмостилися в людських почуттях, емоціях, надіях, незважаючи на канонаду снарядів та бомб, сирени тривоги. Але найважче долати тривожні передчуття в очікуванні майбутнього. Адже в стократ різко збільшились загрози, виклики, проблеми, завдання. Нагальні й надскладні. Починаючи від сім’ї, побуту й до безпеки держави. Усе болюче, значуще. Серед цієї гами є особливий пріоритет, що не втрачає своєї значимості. **Людський капітал!** Бо саме людина за Конституцією є найвищою соціальною цінністю. Тож якою має бути якість цього “капіталу”, як формувати надалі державну соціально-економічну, культурно-освітню, інформаційну, наукову, безпекову політику України, щоби забезпечити належний розвиток Людини, Суспільства, Держави, роблячи їх стійкими й конкурентоздатними в жорстоких умовах глобального світу?

Не знайдеться одразу відповідей для адекватної реакції. Тому затребуваним нині стає активний (не формальний) суспільно-державний діалог, особливо з професійними середовищами, не очікуючи завершення в Україні воєнного стану.

Адже громадянське суспільство також наділено правом та обов’язком висловлювати позицію щодо тем, які носять загальнонаціональний, регіональний, корпоративний характер, торкаються проблем національної безпеки.

Особливо інноваційного підходу потребують людинотворчі сфери **освіти, культури, науки.** Їх розвиток залежить від багатьох складників, починаючи з дуже тривожної демографічної ситуації, масової втікачки “мізків” і до бюджетної політики держави, областей, громад. Війна посилила гостроту питання. Навіть оптимальна науково-освітня політика не в змозі зупинити тенденцію скорочення вчителів, викладачів, учених. За чверть століття (після прийняття Конституції) в Україні відбулось різке зменшення учнів І-ХІ класів – понад 3 млн, спричинивши природну втрату студентів, викладачів вишів. Ситуація нині ускладнюється, адже в умовах війни 5,8 мільйонів українських громадян вимушено покинули країну. А цей демографічний удар не зупинити декларативними намірами та “реформами”, оскільки його причини знаходяться у площині здорової соціально-економічної політики, міжнародної співпраці. Перспектива вимагає активної людиноцентричної політики, обережаючи кожне життя українського громадянина, дорожачи талантами, вченими, освіченими фахівцями, митцями.

Бо навіть розрекламовані й створювані стартапи та технокластери зможуть стати ефективним інструментом тоді, коли вони не “замість”, а “разом” із наукою опиратимуться на її потенціал. Так само “модним” менеджером не можна підмінити науковість, організацію наукової праці. Бо, поставивши науку на “госпрозрахунок”, зробивши пріоритетом формальне “заробляння” грошей, наукові інституції перетворюються в комерційні установи. Не зовсім виправданою стала орієнтація на пріоритет прикладної науки з її “швидким” результатом, недооцінюючи (недофінансуючи) фундаментальну. Хоча, очевидно, перша без другої не відбудеться.

Війна з особливою силою окреслила проблему домінуючого чинника – високотехнологічного озброєння. Оскільки саме сучасна високоточна зброя здатна бути визначальним складником успіху в часи воєнного протистояння. Чим вища освіченість суспільства, ефективніша діяльність наукових, конструкторських установ, наявність надійних джерел фінансування, тим більше шансів створювати сучасну зброю. Належна підтримка науки державою та великим бізнесом має здійснюватися не тільки щодо наукових сегментів, працюючих на обороноздатність країни, але й суміжних напрямів та галузей, зокрема й гуманітарних. А тому не варто відроджувати післявоєнну Україну на пострадянських, позавчорашніх підходах. Осучаснення державної наукової політики зумовлене також нашими євроінтеграційними устремліннями, світовими стандартами ставлення до “розуму”. Отже, галузь “наука” в державному бюджеті не може задовольнятися традиційно низькими показниками: 0,16% ВВП (2017 р.), 0,2% (2018 р.) чи 0,23-0,25% (в останні роки, напередодні повномасштабного вторгнення розії). Адже західний світ, куди прагнемо, зорієнтований на якісно інші пріоритети. Для прикладу, Японія витрачає на науку близько 7% від ВВП, Швеція, Ізраїль – 4,5%. Неможливо мати успіх в світовій та регіональній змагальності, коли на одного українця друкуватимемо лише 0,3 книги (разом з підручниками), а Європа – 10-15! Оскільки практика засвідчує, що “ненаукові” країни знаходяться, зазвичай, у відстаючій компанії “третього світу”.

Водночас просте збільшення не гарантує успіху. Необхідна стратегія науково-технологічного прориву, значно посиливши статус університетської науки та ефективність академічної, формуючи перспективне державне замовлення для науки згідно інтересів національної безпеки, принципів сталого розвитку.

Наукові інституції, насамперед академічні, мусять оцінюватися не за формальними ознаками “скопусних” різнодруків, проплачених зубожілими науковцями, а за Ідеї, які затребувані суспільством, світом, галузевим чи корпоративним інтересом. Адже найбагатшою, прогресивною нацією є не лише та, що виробляє сучасні технології, але передусім та, що творить креативні ідеї. Зазвичай, такі держави створюють (відповідно запитам науки) й адекватні освітні системи. Одна із них, що поширена в світовій практиці, – **освіта “4К”. Критичність, Креативність, Комунікаційність, Колективність** (уміння працювати в команді). У цьому контексті Україна ще зберігає потенціал для інноваційного зросту. Адже війна показує високу функціональну здатність наших воїнів ефективно навчатись, швидко опановувати складні системи сучасної західної зброї.

Збереження та розвиток українців та ідей, талантів, науково-дослідницьких, культурних установ, архівів, бібліотек, результатів досліджень та винаходів стає злободенною і нагальною проблемою. У планах щодо відбудови України з допомогою світового співтовариства цей напрям має вважатися ключовим. Не слід забувати, що нинішня, ймовірно й наступні війни, носитимуть гібридний характер, адже відбуватимуться в різних формах і напрямах. Дуже виразним проявом (без метафор) характеру таких воєн, їх варварської всеосяжності є, наприклад, розстріляний рашистами пам’ятник Тарасу Шевченку в селищі Бородянка, знищення Національного музею імені Григорія Сковороди на Харківщині, історико-краєзнавчого музею в Іванкові з унікальними творами Марії Приймаченко, Драматичного театру Маріуполя, в якому загинули сотні жінок та дітей, грабіжництво новітньої Центральної аналітичної лабораторії в місті Чорнобиль, руйнування храмів та культурно-історичних пам’яток. Нацистські вандали здичавілої московії вбивають усе живе, духовне, людське. Навіть тоді, коли вже не відбуватиметься війна в її гарячій фазі, вона продовжуватиметься ними (допоки не згинуть) в гуманітарній, духовній, інформаційній, науково-освітній сферах. І як завжди, їм потакуватимуть “наші” доморощені колаборанти, зрадники, дрібні політичні служки, різномасті “толочкознавці” від науки, проповідуючи глибинність “єдінородства”, частина журналістів-збоченців. Але на цей раз не вийде по їхньому, бо незабаром це сміття виметуть, дуже надіємося, назавжди з українського подвір’я.

Однак замало лише боротися проти зла московщини, необхідно скрізь і всюди, в усіх життєвих сферах, безперервно, гідно й переконливо утверджувати своє особисте, національне, державне “Я”. Слід настійливо посилювати присутність України в світовому геополітичному та культурному просторі. “М’яка сила”, культура, наука, мистецтво, освіта, спорт разом із високотехнологічною економікою мають стати кращими провідниками українського поступу. Ба більше, героїзмом наших Воїнів доведені до світу ті високі критерії щодо цінностей, якими варто послуговуватися Людству та Українському народові заради безпеки, прогресу, свободи.

Проте українська “впізнаваність” не є лише завданням зовнішньої затребуваності, вона конче необхідна нам для внутрішнього розвитку людини, суспільства й держави.

Щоби народжувати, виховувати відданих Україні Воїнів, Провідників, Просвітників, Духівників; щоби Народ прагнув “чути себе українцями”. Великими Українцями! Переможцями!

****

18 травня. Україна – унікальна, незбагненна, благодатна. Чи не єдина в Європі та Світі, що має своєрідну мапу-вишиванку, на якій кожний край, земля наділені особливою розквітненою красою життя. Різнобарвність, близькість, суголосність і єдність. Соборність у візії, місії, почуттях. А над цією вишиваною українською землею витає духовний доробок Кониського-Лисенка “Молитва за Україну” під назвою “Боже, великий єдиний, нам Україну храни”.

Пригадую, що саме в такі минулорічні дні в Краматорську до Дня вишиванки Тараса Шевченка (пам’ятник) вбрали в українську сорочку, вишиту народним автентичним орнаментом. У таку колись одягався Поет. А нині там війна з лютим ворогом...

У цьому році талановита майстриня з Донеччини пані Тетяна Зез на День Вишиванки буде демонструвати в Чернівцях чудовий твір, сорочку-вишиванку Степана Бандери.

Згадується і той далекий в історії травневий місяць 1916 року, коли відійшов у вічність Іван Франко. Тоді весняне повітря, як і сьогодні, було наповнене порохом, тривогою, війною. 28 травня великого Українця проводили в останню дорогу. Але такою є людська доля, що славний муж не зумів “настарати” для цього дня навіть святошної одежі. Виявилося, що в нього не залишилося жодної вишиванки, які за життя завжди носив і так любив. Хоча чимало відомих жінок України часто дарували Поету за доброю традицією вишиті сорочки. Олена Пчілка, Алчевська, Кобринська, Кравченко, Бохенська... У будні та свята він зазвичай одягав вишиванку. Причому разом із європейським костюмом, сформувавши своєрідний образ українського інтелігента.

Однак за іронією долі Іван Франко, який любив вишиванки, виховавши в цій традиції своїх дітей і родину, був похований у чужій сорочці (чоловіка Герміни Шухевичевої), в яку вдягнули його студенти. Цей нібито й побутовий епізод лише підкреслює контрасти життя – від звичайного людського нестатку (немає в чому поховати) і до сакрального благоговіння Франка, його родини перед цим національним символом.

Очевидно, щоби краще зрозуміти значимість для українців цінності національної вишиванки, то треба краще знати та вміти читати життя Франка, відчути це особливе ставлення блискучого європейського інтелектуала до двох визначальних народних цінностей – української Мови та української Вишиванки. У них був закладений глибокий культурно-історичний, генетичний код Народу. Прагнення “Чути себе українцями” стало для Франкової родини не формальним правилом, а щиросердною поведінковою нормою. Син Тарас, згадують, “купував виключно в українських крамницях, говорив всюди по-українському, приятелював виключно з українцями, належав до українських організацій”. Дух та образ вишиванки проникав в усі життєві пори творчості Івана Франка, його сім’ї, громадсько-політичної роботи. Вона розбурхувала в ньому щемливе почуття святості отчого дому, пошани до Батька й Матері, свого Роду, Народу, України. Узори вишиваної сорочки на якомусь підсвідомому, ірраціональному рівні сприйняття світу закладали міцний, чутливий підмурівок для виховання родинності, шляхетності, патріотичності. І нині, через покоління, вишиванка олюднює Людину естетично, етично, історично, уможливлює відчуття перегуків Часу, Поколінь, Традицій, Вірності, Відповідальності за “все живе”. Українське!

Безперечно, кожен із нас по-різному сприймає цей національний образ, символ, який, упевнений, має бути в пошанованому ряду наших народних і державних святинь – **Прапор, Гімн, Герб, Українська Мова, Українська Церква, Українська Пісня, Українська Вишиванка.**

За її художньою красою, святковою традиційністю міститься глибокий, непізнаний, нескінченний світ. У ній закладені національна Ідентичність, Національна пам’ять, Історична Правда, стрижневі принципи історизму та культуровідповідності, завдяки яким твориться Нація.

Вишиванка, яку так ненавидять кремлівські ординці та доморощені зрадники й колаборанти, також в борні. На мілітарному, духовному, гуманітарному фронтах. Адже впродовж кількох століть від нас крадуть, цуплять силою національну історію, культуру, традицію, державність. Московщина всує згадує про Київську Русь, Володимира чи Ярослава Мудрого, не перестаючи грабувати та відбирати все українське – від історії до церкви, мистецтва, культурної традиції, яка для них завжди була чужою.

Українська вишиванка нагадує цим зайдам, що перша школа вишивки в Київській Державі була створена ще в XI столітті, заснувала її сестра Володимира Мономаха – Анна; що мати визначного гетьмана Івана Мазепи – черниця Києво-Печерської Лаври Марія-Магдалина Мазепина – була прекрасною вишивальницею. Традиції людей, які населяють нинішні українські степи, оздоблювати свій одяг вишивкою, описував ще Геродот.

Роль та місія вишиванки вписується в контент провідної світоглядної думки видатних національних будителів Української Нації, зокрема й у концепцію троїстого пізнання світу Григорія Сковороди. Справді, у Вишиванці ми пізнаємо себе: 1) як сини й доньки свого батьківського роду, родини, малої батьківщини; 2) як частинка великого українського Народу; 3) як Людина, що вплетена у вінок соборності, всеукраїнськості, загальнолюдськості.

Вишиванка є нашою духовною, інтелектуальною зброєю. Там наша Історія, Правда, Краса і Сила! Унікальний код буття Народу. Нехай сьогодні й навічно вона слугує нам святим Оберегом. Для Захисту й Перемоги над клятим московитом! Українці, що на материзні, що розійшлися в світах, будьмо РАЗОМ! У ВИШИВАНЦІ!

Чинімо так, як закликає нас щирим словом українська поетеса:

“*Одягни вишиванку і нею пишайся,*
Українець же ти, краю рідного син!
Бути гідним народу свого намагайся,
Одягни вишиванку і йди до вершин!”

****

20 травня. Щойно завершилась всеукраїнська просвітянська конференція: “Тарас Шевченко в нашому сьогоденні”, присвячена Дню перепоховання великого національного будителя українського Духу. У такі дні, коли особливо гостро й чутливо сприймається Шевченкове Слово, годиться, щоби звучало воно високим штилем. Однак не завжди вдається. Війна поспіхом “перекладає” Високе Слово на сувору й прозаїчну реальність. Хоча Шевченко з нами скрізь, в усьому. У наших розмислах, запитаннях, прагненнях. А ще в діях та чині обов’язку. Безперечно, нині найбільш близькими до Його істини є українські Воїни. Бо саме вони в умовах ординської навали чесно, без славослів’я відповіли на зболений запит Поета – “Чиї сини? Яких батьків?”. Жертовна, щира і безстрашна ця відповідь. Ми – Українці! Не малороси, не “єдинородці”, а горді сини свого Роду й Народу. Котрі знають “ким? За що закуті?” були їхні батьки та прадіди. Вони вже ніколи не захотять бути вкотре уярмленими, для них Свобода стала найвищою цінністю і візією життя Вільного Народу. Вірні Шевченковому заклику “*кайдани розкуйте”,* вони мечем віри гідно зустріли московських зайд, що ввірвалися в український дім, на українську землю з “новими-старими” кайданами. Ціною власного життя, кров’ю, горем своїх матерів і батьків, непоправними українськими втратами і славними звитягами переконали Світ, мужньо доводячи, що “Не вмирає душа наша, Не вмирає воля”.

Водночас Шевченко не тільки об’єднав Народ в борні проти супостата, але він ще й “проявив” його та суспільство, правдиво розділивши його на тих, а “хто ми?” і на тих “ніщо ми?” Оце мізерне “ніщо”, яке “неправді поклонилось!..”, миттєво переродилось (хоча таким і було) на колаборантів, зрадників, хапуг, котрі стали правдою торгувати (бо окремі крадуть навіть гуманітарну допомогу). Такі наввипередки пішли служити москалям, запопадливо доводячи, що вміють “*добре ходити в ярмі, Ще лучше, як батьки ходили”.* Слава Богу, що їх значно менше. Війна відригнула цю нечисть. Надіюсь, що навічно.

Але вона щоразу нагадуватиме нам, що це зло, ці виразки та метастази в диявольських образах царьових-колісниченків-медведчуків не з’явились нізвідки. Адже мали свій поживний ґрунт в Україні. Роками подібних сатанистів не тільки не чіпали, їх терпіли, а ще більше – на різних нечистоплотних ток-шоу, олігархічних телеканалах, з найвищих державних трибун їм чомусь (?!) надавали право промивати українцям мізки та душі на догоду кремлівським сатрапам. Бо це вони та їхні поплічники стверджували, що Шевченка “забагато”, він “заскладний”, “не модерний”, з ним і в Європу незручно “ходити”. А тому його всіляко оптимізовували, обрізували, розвантажували виховний процес, освітні програми, підручники, вивільняючи від нього соціокультурний, інформаційний простір, який ставав помалу безшевченковим. Куди не глянь, то все виринали митці, художники й купці, які продавали Шевченкову правду. Але найгірше, коли такими ставали владці. Пам’ятаймо, як ще недавно в судах навіть відкривалися кримінальні справи на Шевченка та його Слово. Яка ж знайома, аж до мізинця, ця каліграфія, коли нині кремлівська орда також зухвало, цинічно намагається “судити” українських Воїнів, воїнів “Азову” за “нацизм”, вигаданий та інспірований тим же московським фашизмом. Тоді у “справі” з Шевченком суспільство спало та ковтало цей сором, а владоможці, котрі мали б реагувати, мовчали, потурали та “мовчки чухали лоби”. Очевидно, що ця заготовка, як і всі інші, були “сдєлані в крємлє”, а вірнопіддані малороси, звироднілі українофоби та внутрішня кацапня лише впроваджувала їх на практиці. Безкарно, безхмарно, зухвало. Ба більше, ця корозія роз’їдала й частину нашої доморощеної інтелігенції, не тільки допотопних толочкознавців – глашатаїв “єдінородства”, але й “нормальних” (на вигляд). Бо саме вони також почали підспівувати, а хто й гугнявити, що в Європу краще “йти” без Коліївщини, Гайдамаччини, без національних історичних Героїв, а якщо й з Шевченком, то “причесаним”, “напомадженим”, “прилизаним”. Тобто ні з чим і ні з ким. Без його енергії, правди та віри в нездоланність і перемогу України над чужинцями й чужизною. Переконуючи, що так буде “комфортніше”, “цивілізованіше”. Отак і “роздягали” Шевченка, таким було їхнє ставлення до його слова, так відповідали на шевченкове протестне запитання – “що ми?”.

Насправді, ці блудливі *“сини сердешної України”* з усієї сили, як запопадливі служки, так і перлись роззброїти український Дух, догоджаючи московитам навіть тоді, коли їх вже не просять.

1. Гіркі уроки шевченкознавства. Нинішня війна змушує, зобов’язує не лише їх знати, пам’ятати, але й *“вчитись так, як треба”.* Адже здорова Нація не народжується сама по собі, вона виховується в борні та праці. Передусім на її духовний, морально-етичний стан впливає, насамперед, соціокультурне середовище з його складниками освітніх, інформаційних, політичних, церковних, соціальних інституцій, сім’ї; з його світоглядною ідеологією. І будь-яка гнилизна в суспільному, культурному, політичному середовищах одразу ж породжує збоченців.

2. Сьогодні йде запекла війна на всіх фронтах. На гуманітарному, духовному ми зобов’язані викинути, вичавити всю “розійськість”, “ружьмірство”, а разом з ним і всіх навіжених, відкритих та закритих плакальників за вєлікой культурой, за магучім язіком, за фарисейською гундяєвською церквою московитів.

3. Прикро, що до цього часу на академічному рівні та в міністерських відомствах не вироблено стрижневих програмних напрямів подолання цього зла. Не обґрунтовано (методологічно, ідеологічно, політично), виходячи з інтересів національної безпеки і розвитку Української Нації, а чим Україна збирається компенсувати, замінити чорну цю діру “руськаго міра”. Не одними ж стихійними побажаннями на кшталт хто що хоче, хто що може, чи розпливчатими, мов медуза, виховними годинами та іншою навчальною “гульнею”.

4. Бо, йдучи в Європу, необхідно докорінно змінювати хибну усталену практику вивчення іноземних мов, значно вдосконаливши освіту всіх рівнів – від дошкілля до університетів. Російську варто не просто заборонити, а замість неї ефективно вивчати іноземні мови та культури. Але головне – замінювати україновбивчу ружьку культуру та язік на українську державну мову та літературу, національну культуру, щоби сказане Байденом два місяці тому у Варшаві: “**Україна надихнула весь світ. Ми живемо в епоху україноцентризму”,** ставало реальністю в науці, освіті, культурі, інформаційному просторі.

“*Не дуріте людей*”, звертаюсь Шевченковим Словом до стурбованих любітєлєй “ружкой класікі”, вчіться в Шевченка та Ґердера і не слухайте рабіновича. Нехай молодь сміливо йде та пізнає вершинність світової культури, яку нас, українців, заставляли століттями сприймати через фальшиві “петер-московські” окуляри.

5. Нехай утверджується громадянська позиція, просвітянська пропозиція, що все московитське необхідно замінити народним, духовним, націєукраїнотворчим явищем – **ШЕВЧЕНКОЗНАВСТВОМ!** Його ніколи не буде забагато. Ні в Словах, ні в Ділах**. Будуймо, творімо Шевченкову Україну!**

З нею наша Перемога!

Прозріваймо!

Наталя ГУМНИЦЬКА, м. Львів

Жорстока війна у XXI ст. без правил, що триває на території України, потрясла весь світ. Але не агресора, який напав на нашу мирну країну лише тому, що йому не до вподоби обраний нами шлях демократії і свободи. Хвалена російська загадкова душа, культура, месійність розбилися вщент о 4-й годині ранку 24 лютого 2022 року, коли неофашистська Російська Федерація віроломно напала на нашу землю. Про що це говорить? Яка причина? Як можна пояснити це безумство? І чому багатомільйонний російський народ мириться з таким рішенням свого президента? Невже у цьому полягають цінності “великого русского народа” з його “могучим русским языком”?

Думаю, що причина справді в цінностях, у ментальності, сформованій багатолітнім імперським пануванням над поневоленими народами. Якщо інші народи впевнено крок за кроком опановували цивілізаційний шлях з його духовними цінностями і високими сенсами, то імперська Росія залишилася у дрімучому ментальному просторі середньовіччя попри позірний зовнішній блиск і претензію на високу культуру. Країна досі перебуває у феодальному рабстві. А раб не може бути вільним і творити нові сенси.

Україна попри роки своєї бездержавності, складних історичних випробувань, Голодомору, Репресій, Депортацій довела, що вона є гідною спадкоємицею Княжої Русі, на чолі із престольним Києвом і духовним центром – храмом Софії Київської. Український народ з пісенною українською мовою дав світові багато прекрасних духовно культурних постатей, серед яких самобутній філософ Григорій Сковорода, трьохсотліття якого цього року відзначатиме увесь світ, з його знаменитими постулатами “пізнай себе”, “сродної праці” чи філософії серця, Тарас Шевченко з його “Раз добром нагріте серце вік не охолоне”, мислитель Іван Франко з його “дух, що тіло рве до бою” і “Мойсеєм”, чи Леся Українка з її геніальною драматургією і Мавчиним “своїм життям до себе дорівнятись” з неперевершеного світового шедевру — драми-феєрії “Лісова пісня”. Не можна оминути і таких духовних велетів, як Андрей Шептицький, Йосиф Сліпий, Василь Липківський. Перелік такого масштабу духовних і мистецьких постатей можна продовжувати і продовжувати. Саме на їхній духовній спадщині виростав з рабства український народ.

Ми мали і маємо добрих Вчителів. Ми завжди духовно і ментально були Європою, а сьогодні відновивши Незалежність ми твердо маємо намір повернутися у її лоно. А РФ ніяк нас не хоче відпустити, бо саме ми єднаємо і її з Європою. Без нас вона втрачає статус європейської держави. Даний цивілізаційний розлам і є справжньою причиною цієї страшної безпощадної війни, яка є справжнім геноцидом української нації у XXI ст. у центрі Європи! А погрози підірвати наші ядерні станції і засипати радіаційним попелом усю Європу, держави Чорноморського басейну, саму Росію та її сателіта Білорусію остаточно утвердили РФ як країну-терориста, що погрожує ядерною кнопкою усьому світові.

Але Україна не злякалась! Вона зробила виклик цьому психопату-терористу і мужньо чинить опір, на жаль, несучи втрати своїх найкращих синів і дочок, а також мирного населення і нічим не винних дітей. Україна переживає справжній Армагедон. Саме Україна зі своїм героїчним народом є духовним форпостом усього цивілізаційного світу. форпостом, який боронить духовну сутність, духовні цінності, на противагу матеріальним цінностям, які заволоділи більшою частиною світу. Ера золотого тільця панує у дуалістичному світі людини сьогодні. Україна взяла на себе Місію відстояти найцінніше для людини – волю, яка є гарантом духовності, творчості, цивілізаційного поступу, гармонії, а, значить, краси.

Дорога Європо, дорогі народи світу, які розділяють духовні цінності, підставте Україні у цей відповідальний час своє плече. Адже ми з вами в одному цивілізаційному човні та маємо його захистити разом! До перемоги Світла над темрявою разом у нашому спільному “цивілізаційному човні” для порятунку нашої прекрасної планети Земля!

“Шевченко – це магнітне національне поле, яке зміцнило українську єдність, наділило її національною ідентичністю і сформувало програму національного буття”.

Тарас Шевченко в нашому сьогоденні

Світлана ФЕЩЕНКО

20 травня 2022 року з нагоди дня перепоховання Тараса Шевченка відбулася онлайн конференція “Тарас Шевченко в нашому сьогоденні”, організована Всеукраїнським товариством “Просвіта” імені Тараса Шевченка.

Учасники заходу обговорили актуальні питання, зокрема реалії та наслідки війни в Україні, роль Тараса Шевченка як символу незламності духу українського народу.

Модератором заходу був **Павло Мовчан** – український громадський діяч, політик, лавреат Національної премії ім. Т. Шевченка, Заслужений діяч мистецтв України, голова ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка, шеф-редактор тижневика “Слово Просвіти”.

У своїх доповідях відомі українські діячі зосередили увагу на актуальних питаннях сучасного стану культури, освіти, історії.

Виступили: **Георгій Філіпчук**, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, почесний доктор Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; **Петро Чернега**, доктор історичних наук, професор НПУ імені М. П. Драгоманова; **Василь Куйбіда**, відомий український політик, громадський діяч, науковець; **Степан Волковецький**, державний та громадсько-політичний діяч, дипломат, голова Івано-Франківського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка; **Кирило Стеценко**, український скрипаль, композитор, культуролог, педагог, громадський діяч, народний артист України, голова Київського міського об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка; **Василь Глаголюк**, культурно-просвітній діяч, голова Коломийського міськрайонного товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка; **Святослав Васильчук**, відомий громадський діяч, голова Житомирського обласного об’єднання “Просвіта” імені Тараса Шевченка; **Дмитро Ломачук**, український кінорежисер, голова правління Об’єднання кінематографістів “КІНОЛОГОС”, доктор культурології, лавреат Народної премії ім. Т. Шевченка, заслужений працівник культури України; **Ігор Якубовський**, український композитор, музикант і виконавець.

У своєму вступному слові Павло Мовчан, зокрема, зазначив, що Шевченко – це фокус національного бачення, оптика, через яку заломлюється наша національна свідомість. Це магнітне національне поле, яке зміцнило українську єдність, наділило її національною ідентичністю і сформувало програму національного буття. Шевченко, за відомим висловом І. Я. Франка, “потужніший за армії”. Але, на превеликий жаль, це усвідомлення не присутнє в політичному житті українців у сьогоденні. І ця тенденція була започаткована не сьогодні.

Україна без Шевченка? Це абсурд, недалекоглядність, політична сліпота. А сьогодні, в час найвизначальніших випробувань, коли слово Шевченка дорівнюється до кулі, ми маємо слоган про “рускій корабль” замість настанови Шевченкової “Борітеся – поборете!”, яку свого часу нагадував нам президент США Клінтон.

Тут кожне слово важливе, бо воно продиктоване нам з неба, ретрансльоване нашим Пророком. Бо за що, як не за волю, правду, славу б’ються наші воїни?! Принагідно треба згадати програму, яку заповів нам Тарас Григорович Шевченко: “І вражою злою кров’ю волю окропіте!”

Російська імперія і Україна минулого та сьогодення

Петро ЧЕРНЕГА

Українська нація, – писав француз Проспер Меріме, – перша в Європі під проводом Богдана Хмельницького “винайшла боротьбу національностей за свою державу, а не за королівські династії”. Ця жорстока боротьба за волю з Московією триває і понині.

Шевченко найяскравіше виразив своїм життям і творчістю непереборне прагнення до свободи й відродження держави українського народу, кращі риси його вдачі, характеру. Його поезія – це потужній засіб перетворення аморфної етнічної маси, що завдяки гнобленню москалями втрачала розуміння й усвідомлення своєї ідентичності, на свідому європейську націю: “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля”.

“Досить було одного Тараса Шевченка, писав Остап Вишня, щоб урятувати цілий народ” впродовж століть. Творчість поета стала втіленням духовної культури нації, її душею, національною ідеєю. Він першим усвідомив і розкрив смертельну загрозу для України з боку Московії після угоди, укладеної Б. Хмельницьким 1654 року: “І могили мої милі москаль розриває. Нехай риє, розкопує, не своє шукає!”. Москаль не поділився добром і лихом з козаком, а “занепастив вбогу, сироту Україну!”.

Вболіваючи за свій знедолений народ, наш геній попереджає нас, що від москалів – нащадків угро-фінських племен (андрофагів), за оцінкою батька історії Геродота, “добра не жди, не жди сподіваної волі”: *“Погибнешь, згинешь Україно, Не стане знаку на землі. А ти пишалася колись В добрі і розкоші! Вкраїно!”.*

Не прислухалися гетьмани, козацька старшина, ні Грушевський з Винниченком у 1917-1921 рр., ні Леонід Кравчук, Леонід Кучма, Віктор Янукович, Петро Порошенко. Одумався і схаменувся нинішній Президент та його “слуги народу”, проте лише після того, як через два дні москалі намагалися взяти в облогу Київ.

Наш Пророк усвідомлював, що держава побудована звірством, “в якій від молдованина до фіна на всіх язиках все мовчить”, тримається на насильстві, грабіжництві і брехні. Московські царі і так звані великороси впродовж століть грабували, знищували і асимілювали поневолені народи, особливо український. Коли один із головних ідеологів загарбницької політики царизму О. Пушкін писав “Покорись, Кавказ. Сдайся на милость России”. То Шевченко прославляв боротьбу народів Кавказу. *“І вам слава, сині гори, Кригою окуті. І вам лицарі великі, Богом не забуті. Борітеся – поборете, Вам бог помагає. За вас правда, за вас слава і воля святая!”.* Як гімн визвольної боротьби проти “катів, які знущаються над нами”, сьогодні звучать слова із поеми “Кавказ”, які надихають українців на боротьбу з ворогом: *“Не вмирає душа наша, не вмирає воля, І не ситий не виоре на дні моря поле. Не скує душі живої, і слова живого, Не понесе слави Бога, Великого Бога”.*

Шевченко і сьогодні тримає над нами небеса, де літає хижий чорний російський орел. Збувається і його пророцтво про те, “що лукаві люди свої і чужі приспали” наше прагнення, активну боротьбу за волю, рішучість і безкомпромісність у відродженні держави, бо “Де нема святої волі – не буде там добра ніколи!”. Життя і творчість одного із найбільших у світі співців свободи і волі, апостола правди, захисника всіх пригноблених і знедолених людей і народів, дарували йому пророче безсмертя. Набатом звучать для нас його пророчі слова із Заповіту: “Поховайте та вставайте, кайдани порвіте, І вражою злою кров’ю волю окропіте”.

Так і лише так, а не прагненням автономії, соціалістичної федерації чи співдружності з Московією, можна здобути волю. 25 грудня 1859 року в Петербурзі у творі “Осії. Глава XIV” Шевченко ставить перед українським народом проблему, яка актуальна і сьогодні: “За що тебе господь кара, Карає тяжко?”. Відповідь нашого Пророка актуальна і єдино правильна. За зради твої поводирів від Богдана, козацької старшини, “за гріховну їх утробу”, малоросійство лідерів української інтелігенції, громадських і політичних рухів. Устами поета Бог попереджає Україну *“Сини твої тебе уб’ють, Оперені, а злозачаті, Во чреві згинуть пропадуть, Мов недолежані курчата”.* Україна дійсно “втомилася гріхи синовні несучи”, наслідком є і війна 2014-2022 рр. Саме Шевченко, його творчість дали підстави діячам культури зробити висновки, що москалі – це “сатанинський народ, виродки людські, душегуби і злодії, не народ, а історичне прокляття людства”. Навіть сьогодні російський політолог Д. Шушарін стверджує, що “московські нацисти найтупіші, найзліші українофоби. Загарбництво – їх ідентичність”.

Шевченко як Поводир, Совість, Честь нації попереджає нас, що не Московія, сучасні її царі, бог є нашою надією, а що “лише правда оживе” і заклик до боротьби за волю і свою державу, “меж людьми криком пронесе, і люд окрадений спасе, од ласки царської”. Проте, нашій владі за 30 років не вдалося, та вона й не занадто прагнула, окрім Віктора Ющенка, донести цю правду до народу, те, що за неї потрібно боротися, а не наживати багатства на торгівлі газом і нафтою, та інших злочинних операціях з Московією.

Нинішня влада після перемоги над ворогом має завершити процес очищення суспільства від наслідків москвофільства, об’єктивну люстрацію державних органів, декомунізацію, дерусифікацію суспільно-політичного життя народу. Творчий спадок нашого генія, найвидатнішого творця у світі, геніального поета, за визнанням міжнародної спільноти, якому поставлено понад 143 пам’ятники у Світі, та прізвище якого займає перше місце в інформаційній мережі Світу серед діячів культури, надихає нас на формування і розвиток сучасної європейської держави. Натомість, до сих пір влада не позбавилася наслідків впливу ідеології “русского мира”.

Ідеолог російського імперіалізму Пушкін займає друге місце, після Шевченка, за числом пам’ятників, назв вулиць і парків в Україні, зокрема в Києві. Влада не створила культурний міжнародний центр – “Інститут Тараса Шевченка”, як це зробили народи Франції, Іспанії, Німеччини та Великобританії. Необхідно наповнити творчістю Шевченка навчальний процес в закладах освіти, прибрати з навчальних планів і освітніх програм творчість ідеологів російського імперіалізму і фашизму – Достоєвського, Пушкіна, Лєрмонтова, Толстого, Тютчева та інших.

Виконання владою й інститутами суспільства цих завдань сприятиме не лише єднанню народу, зміцненню ідентичності українців, а й перемозі над кровавим ворогом – супостатом Московією, та своїми нікчемними земляками – запроданцями.

“Врага не буде, супостата”

Василь КУЙБІДА

...Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять... –

писав Тарас Шевченко 175 років тому, немов описуючи події в Україні останнього року.

Влада нас запевняла, що війни не буде, у травні шашлики смажитимемо, а якщо і буде, то шапками москалів закидаємо. Армію не фінансували, а робили дороги, щоб, як виявилося, москалі за один день добралися до Запоріжжя.

І тільки завдяки звичайним українцям-воїнам зараз несе з України

...У синєє море
Кров ворожу...

...І вражою злою кров’ю ми кропимо волю, наближаючи той день, коли

...І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син, і буде мати,
І будуть люде на землі.
Та утвердиться
В своїй хаті своя й правда,
І сила, і воля.

Якою ж має бути наша воля і наша хата, щоб там була наша правда? І що є сьогодні нашою правдою?

Війна фактично поставила з конечною необхідністю питання проведення глибоких якісних змін у державі. Розуміємо, що при збереженні домінуючих практик, які зробили нас слабкими, побудувати сильну державу не можливо, а слабка держава не здатна захистити ні себе, ні суспільство, а відтак вони приречені на зникнення. Тому звичайна відбудова, відновлення, трансформація, модернізація чи перезавантаження України після війни цю ситуацію не змінить, бо відтворить те, що ми мали до війни, а значить, тільки відтермінує її руйнування в майбутньому. Потрібно провести перезаснування України, як держави, а модернізовувати державу відповідно до воєнних умов треба негайно. Альтернатива цьому – поразка у довгій війні, геноцид та зникнення України і українців. Московити своїх намірів знищити нас не приховують. А після війни державу потрібно перезасновувати, щоб вона, маючи нові якості, могла вистояти в поствоєнному протистоянні з Московією (війна є найгострішою частиною довготривалого конфлікту і завершення бойових дій не означає, що конфлікт завершився, а забезпечити довготривале стримування Московії може тільки добре озброєна Україна, здатна розгромити її чи завдати серйозної шкоди) і конкурентоспроможною серед інших держав у світі, що зміниться.

Для цього повинні мати не лише модель майбутньої України, вільну від сьогоднішніх вад, тобто якісно відмінну від сьогоднішньої України (політичну, адміністративну, судову, безпекову, економічну, соціальну системи; зміну суспільних відносин, щоб уможливити реалізацію цієї моделі, зміну відносин між державою і громадянином, зрештою нове розуміння громадянства), а й маємо правильно розуміти і сучасну ситуацію в Україні, світі, процесів, які в них відбуваються, і внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на процеси, наших можливостей впливати на ці фактори.

Вироблення моделі майбутнього України потрібно проводити публічно, щоб забезпечити мобілізацію народу на її реалізацію. Тому не можна віддавати цю роботу на відкуп якійсь групі людей чи уряду.

Майбутня Україна має будуватися на засадах духовної, політичної та економічної свободи, забезпечуючи баланс інтересів особи, суспільства та держави.

Мета геополітичної стратегії – реалізація власного етико-гуманістичного ідеалу та формування інноваційної моделі розвитку українського суспільства для утвердження України як системоутворюючого елемента універсальної світової духовної цивілізації, що парадоксально поєднує в собі здобутки західної та східної цивілізацій. Реалізація українського цивілізаційного проєкту повинна передбачати використання стратегії випереджувального розвитку.

У пошуках місця України в завтрашньому світі необхідно поєднати вітчизняну наукову теорію та національний міф з метою формування власного духовного, культурного, етичного просторів і побудови особливої системи світогляду та світосприйняття, яка здатна сформувати, як для світового українства, так і для людства загалом нову (екстериторіальну) ідеологію, що складається із сукупності відповідних символів, звичаїв, правил життя і поведінки людей. Україну тоді можна уявити як синтезований духовний простір з відповідним набором характеристик, який має свої межі, що можуть і не збігатися з її державними, політичними межами. Відтак, поєднавши етноісторичні стереотипи, ідеологічні конструкти і моральні настанови, українську національну ідею можна представити як проєкт та стратегію формування феномену українськості, як певної екстериторіальної надкультури із власною системою артефактів і символів, здатних творити “світову ідеологію”.

І тут Тарас Шевченко, з його розумінням гідності, волі, любові, правди і готовністю за них заплатити найвищу ціну, попереду нас долає кордони і об’єднує народи. Ідімо за ним!

До Перемоги – з Кобзарем

Юрій КИСЕЛЬОВ

У нинішню новітню гарячу фазу російсько-української війни мимоволі по-новому осмислюються постать і творчість генія й пророка української нації Тараса Шевченка. Реалістично сприймаються сцени боїв козаків із загарбниками України. Позбавляються зайвої абстракції та символізму нищівні Тарасові характеристики найлютішого ворога України – Москви (“*Москаль любить, жартуючи, Жартуючи, кине...*” – “Катерина”), так само, як і заклики Великого Кобзаря до жертовного протистояння поневолювачам (“*...вставайте, Кайдани порвіте І вражою злою кров’ю Волю окропіте*” – “Як умру, то поховайте...”).

Шевченко тому і є генієм і пророком, оскільки за своє досить коротке життя немовби пережив усю тисячолітню історію України разом із її майбутнім на кілька сторіч наперед. Козаки часів Наливайка і Сагайдачного, Хмельницького та Мазепи для нього були не в минулому, він ніби був сучасником і сподвижником кожного з них. А про гайдамаків, у чиїх лавах бився рідний дід Тараса, годі й говорити. І наскільки ж ясним, часто сконцентрованим у кількох рядках, було бачення Шевченком майбутнього України: “*Встане Україна, І розвіє тьму неволі, Світ правди засвітить, І помоляться на волі Невольничі діти*” (“Стоїть в селі Суботові...”); “*І повіє огонь новий з Холодного Яру*” (що й сталося на початку 1920-х!!!) – (“Холодний Яр”); “*І на оновленій землі врага не буде, супостата, а буде син, і буде мати, і будуть люди на землі*” (“І Архімед, і Галілей...”). У великому й світлому майбутньому своєї Батьківщини Тарас Григорович не сумнівався, а на наших очах у суворий воєнний час збуваються його пророцтва й виконуються заповіти.

Дар пророцтва є однією зі знакових особливостей генія Шевченка, що вирізняв його з-поміж інших європейських просвітителів XVIII-XIX ст. Іншою знаменною рисою Тарасової особистості й творчості була його щира віра в Бога. Релігійність Шевченка різко виділяла його серед сучасників-волелюбців та інтелектуалів різних країн. Адже за доби, в яку йому випало жити, релігія вважалася “прогресивними” діячами від Маркса до Чернишевського атрибутом реакції й пережитком минулого. Поезія Тараса Шевченка явила живе, не офіційно-церковне, християнство, що виразно пронизує весь “Кобзар” – від першого твору до останнього: “*Така її доля... О Боже мій милий! За що ж ти караєш ЇЇ, молоду?*” (“Причинна”); “*За кого ж Ти розіп’явся, Христе, Сине Божий?*” (“Кавказ”); “*Молітесь Богові одному, Молітесь правді на землі...*” (“Неофіти”); “*Помолимось Богу, Та й рушимо тихесенько В далеку дорогу...*” (“Чи не покинуть нам, небого...”). Вірою в Бога наскрізь просякнуті і його прозові твори, зокрема “Журнал”, численні записи в якому є тому підтвердженням.

Шевченко як віруюча людина фактично став фундатором нового напрямку у визвольному русі європейських народів – попри переважне поширення в революційному середовищі якщо не атеїзму, то, принаймні, скептичного ставлення до релігії, Великий Кобзар чи не першим цілком органічно поєднав соціальну революційність із національним консерватизмом і християнством як його духовною основою. А хіба сьогодні Церква – ПЦУ, УГКЦ – не стоїть у перших лавах боротьби за свободу й незалежність України? Цілком природно, що багато священників є капеланами й духівниками наших воїнів, які наближають переможний мир.

Ще одним наріжним каменем Шевченкової творчості та ідеології є націоналізм, який зближує Тараса з видатними представниками сучасного йому слов’янства – Міцкевичем, Шафариком, але контрастує з багатьма західноєвропейськими діячами, що потрапили під вплив інтернаціонального марксизму. І яка ж доля марксизму, ревізованого Леніним, Сталіним і К° на батьківщині рашизму? Шлях у новітнє рабство й кріпацтво. Воістину, благі наміри ведуть до пекла... Натомість, саме ідея нації, стихійно висунута Шевченком і згодом науково сформульована Франком, Міхновським та іншими мислителями, й сьогодні надихає на відсіч кремлівському окупантові!

Усе сказане свідчить про незамінність Тараса Шевченка сьогодні, хоч уже 161 рік минув від часу перепоховання його, згідно із безсмертним заповітом, на Чернечій горі. У Шевченковому слові – дороговказ до творення майбутньої вільної України, яку нація вже будує, попри воєнні полум’я й вибухи, й ще завзятіше будуватиме після Перемоги. Неможливо збудувати справді незалежну державу на ліберальних цінностях – приклад багатьох європейських країн, що виявили анемічність у справі зупинення новітнього путлера, це яскраво підтверджує. Продуктивними для держави й народу є засади національні, яких сьогодні дотримуються Польща, Туреччина, Ізраїль та інші країни, що успішно стають регіональними лідерами, й де нині у великій пошані Пілсудський, Ататюрк, Бен-Гуріон – творці сучасних національних держав. Тож і ми завжди пам’ятаймо Шевченка й шукаймо в його творах, його заповіті відповіді на доленосні питання. І будьмо вдячні Тарасові, який просив: “*...В сім’ї вольній, новій Не забудьте пом’янути Незлим, тихим словом*”.

Та хто такі ви, щоб убити Пророка?!

Йому стріляли у скроню і чоло – такі поранення не залишають шансу вижити, вони смертельні. Для живої людини. Проте цієї весни вороги розстрілювали пам’ятник – погруддя Тараса Шевченка у стражденній Бородянці на Київщині. Стріляли, як у живого, бо ці зайди знають, принаймні проінструктовані рашистським керівництвом, що наш Кобзар завжди з нами, і розуміють, що сьогодні ми вже справді виконуємо його “Заповіт” – І вражою злою кров’ю Волю окропіте…

Лідія ВІЦЕНЯ

Настав час називати ворога його справжнім ім’ям, як і Тарас Шевченко називав: москва, московщина, москалі. Він, як писав у 2018 році колишній президент Світового конгресу українців Аскольд Лозинський, “не визнає узурпації назви Русь та її спотворення, як не визнає московські претензії до Київської Русі. Немає Росії, нема росіян. Натомість всюди являється у творчості поета Москва, Московщина, москалі. Мабуть, для підкреслення того, що немає споріднення між українцями та москалями, поет пише: “А до того – Московщина, / Кругом чужі люде...” ...Москва чужа, москалі не брати, а гнобителі”.

Наш Кобзар розповідав і про те,

Як Січ руйнували,
Як москалі срібло, золото
І свічі забрали у Покрові...

– у пограбованій Покровській церкві Січового Війська. Хіба не так сьогодні рашисти грабують і знищують усе на своєму шляху? Церкви, музеї, школи, виші, театри, людські помешкання... Так, ракетою зруйнували Національний літературно-меморіальний музей Григорія Сковороди в селі Сковородинівка Харківської області, біля якого і похований наш земляк, зруйнували у рік 300-літнього ювілею всесвітньо відомого українського філософа.

Це і є елементи геноциду українського народу, і наш ворог заплатить за це – руйнування об’єктів культурної спадщини кваліфікується як воєнний злочин за Гаазькою конвенцією 1954 року.

А москалі і світ Божий
В путо закували, –

пише Шевченко в поемі “Невольник”. І нам сьогоднішнім світ Божий вони “в путо закували”, ми позбавлені нормального людського існування, нам виють сирени, на міста й села летять ракети, падають бомби, скоєно тисячі вбивств і тортур, сотні зґвалтувань мирних громадян, сотні загиблих невинних дітей. І щодня наші найкращі воїни віддають своє життя за нашу свободу.

Ми побачили справжнє обличчя ворога, бо ж досі самі себе стримували в означеннях, читаючи Кобзаря, його послання українцям: *“Борітеся – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава. І воля святая!”*. З ким – борітеся? Ми апелювали до жорстокої кріпаччини, злодійств російської імперії, економічної і соціальної несправедливості, в Катерині бачили скривджену дівчину *(Кохайтеся, чорнобриві, / Та не з москалями, / Бо москалі – чужі люде, / Роблять лихо з вами),* а не поневолену московщиною Україну, ми остерігалися назвати ворогом росію, називаючи росіян братами. Хоч і відчували на генетичному рівні, про що і про кого нам казав Тарас, від чого застерігав і за що він був засланий у солдатчину в далекий Казахстан без права писати й малювати. Десять втрачених років! Російсько-комуністична влада боялася його Слова так само, як і царська, імперська. Його “Кобзар” видавали з купюрами, Пророка називали пролетарським бунтарем і змальовували ледь не атеїстом, бо ж то він волав:

Я так її, я так люблю
Мою Україну убогу,
Що проклену святого Бога,
За неї душу погублю!

“Ці вогненні рядки Шевченко написав у віці Ісуса Христа. Кобзар ніби хотів завершити формулювання головної максими свого життя, піднести її до найвищої, незнаної досі вершини духовного самозречення, – наголошує доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Володимир Мельниченко. – Пам’ятаймо, що це написав поет, “чиї глибоко християнські переконання не підлягають ані найменшому сумніву” (Олесь Гончар), написала віруюча людина, для якої Бог уособлює правду, волю і славу на всім світі:

Не нам на прю з Тобою стати!
Не нам діла Твої судить!

Але, говорячи словами В’ячеслава Чорновола, “любов до України сягала в Шевченка таких верховіть, коли задля її кращої долі можна було ставати на прю із самим Богом...”

А ми так довго цього боялися, не сміли називати, принаймні вголос, речі своїми іменами, нам і в Бога вірити заборонялося, і Шевченка, Пророка свого, не дозволялося пізнати.

Мені випало навчатися в Києві якраз у ті часи, коли нам, студентам, було суворо заборонено 22 травня не те що до пам’ятника підійти, а навіть у парк Шевченка ногою ступити – таких відстежували і виганяли з університету його імені. Записували в націоналісти, насправді ж пильнували: чи не пробудив душі наші Тарас, чи не прозріли, чи не збагнули –

Чия правда, чия кривда
І чиї ми діти,

про що насправді його “Заповіт”?

І вражою злою кров’ю
Волю окропіте.

Аж тоді

...на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати,
І будуть люде на землі...

Пророцтва збуваються – мабуть, Богом судилося саме нам, нині сущим, не уникнути цієї долі – кров’ю Героїв омити свою незалежність, щоб у своїй державі запанували “своя правда, і сила, і воля”.

Свою Україну любіть,
Любіть її... Во время люте,
В остатню тяжкую минуту
За неї Господа моліть.

Ці рядки Тараса Шевченка було викарбувано на пам’ятнику в Бородянці. Кулями розірвано скроню і чоло Пророка, його голова похилилася, але пам’ятник устояв. Символічно. І здається, що то від страшного душевного болю поет схилив голову, бо перед ним – страшні задимлені руїни двох висотних будинків, де загинули люди. На той час зазначалося, що найбільше жертв серед цивільного населення унаслідок дій російських військових зафіксовано саме там, у Бородянці. Селище, в якому до війни проживало 13 тисяч людей, майже повністю зруйноване. І там же, через кілька днів, російські окупанти обстріляли пам’ятник архангелу Михаїлу. Хрест упав, але меч архангела залишився в його руці! Символічно. Якесь обране місце, бо затим у Бородянці, в зруйнованому будинку під завалами наш військовий знайшов ікону Спасителя, яка дивом уціліла. Символічно. А ще

шафу з Бородянки з керамічним півником на поличці тепер знає весь світ. Символічно. І кицю з очима, які пропікають наскрізь душу, – її врятували волонтери, тваринка близько двох місяців пробула на сьомому поверсі зруйнованого після рашистських бомбардувань будинку. І вижила. Символічно.

Ми в усі часи повторювали, щоразу знаходячи потрібні акценти, що для нас творчість Тараса Шевченка звучить актуально. Сьогодні вона актуальна як ніколи. Ми вже ніколи не читатимемо свого Пророка поверхово, замовчуючи те, що кричить до нас в його рядках і поміж рядків – аби не образити “старшого брата”. Не брат і тим паче – не старший.

Лідія Міщенко, бібліотекарка із села Студеники на Київщині, написала вірш про розстріляне погруддя Кобзаря, де є рядки:

Та хто такі ви, щоб убить Тараса?
Він на своїй землі, корінням вріс.
Ви – зайди, безголова, ница маса,
Народ, що горе у мій край приніс.
Тарас – Пророк.
Він знав про вас напевно,
Що ви тупі, безжалісні кати.
Заповідав нащадкам дуже ревно
Від вас свою Вкраїну берегти...

Ми сьогодні сповна виконуємо “Заповіт” нашого Шевченка. 161 рік тому забрали тіло Пророка зі Смоленського кладовища у Санкт-Петербурзі й перепоховали на Чернечій (тепер Тарасовій) горі – як він хотів, на Вкраїні милій, де видно Дніпро і чути, як реве ревучий. А нині, 2022 року, стали на захист рідної України від споконвічного лютого ворога, агресора, ненаситного загарбника і вбивці – з його підтримкою: “Борітеся – поборете!”. Нам випала ця місія.

“Якщо Захід похитнеться та обере умиротворення, ми все одно будемо захищати себе, своє право на існування і власне майбутнє”.

Україна повертає світові гідність

Володимир СЕРГІЙЧУК,
завідувач кафедри історії світового українства Київського національного університету імені Тараса Шевченка, доктор історичних наук, професор

Західний світ, який за свою історію створив не одну імперію, благополучно їх усіх позбувся, досягнувши через демократичний поступ значних успіхів у розвитку людської цивілізації. Розгадані ним таємниці природи використовуються для загального блага, винайдена найсучасніша зброя стала гарантом стримування агресивних намірів новітніх завойовників чужих земель.

Можна припустити, що фактично всі, хто зазіхає на чуже, поставлені нині на місце. Не може світ впоратися лише з одним самовпевненим у своїх якихось особливих маніях російським великодержавним шовінізмом. Його на Заході бояться. І вже так дуже давно, що цей страх передається століттями через гени, особливо політикам.

Можна було б пояснити все це особливим впливом татарського іга, яке найбільше протрималося саме на угро-фінських розселеннях. Але ж дика озвірілість суздальського війська Андрія Боголюбського в розгромі отчого Києва 1169 року проявилася задовго до приходу орди на наші землі. Отже, вже в менталітеті угро-фінських мисливсько-рибальських племен було закладено ненависть до вищого рівня добробуту, культури, намагання його зруйнувати, а найбільші цінності – пограбувати. Так сталося тоді й з іконою Вишгородської Божої матері, яка опинилася в далекому глухому Заліссі вже під назвою Владимирской.

Доручення ординських ханів щодо упокорення тверського князя Олександра московський правитель Іван Калита виконував 1328 року, коли все там було зрівняно із землею. Подібним звірством московського війська 1478 року супроводжувалося й підкорення Великого Новгорода – тоді одну половину його жителів вирізали, а іншу – переселили на Волгу, де тепер Нижній Новгород. А потім було взяття Казані, Астрахані...

У ту пору наших предків від подібних оргій порятувало щойно витворене козацтво, яке самодержавна Москва з претензією на Третій Рим уже хотіла поставити собі на службу. Однак засновник Запорозької Січі на Хортиці князь Дмитро Вишневецький, як двоюрідний дядько, змушений був тікати з “білокам’яної” від свого племінника Івана Грозного, котрий у припадках люті нищив навіть найближчих родичів.

До цієї інформації про московські звичаї, що розходилася Європою, додавалися свідчення східних православних патріархів, котрі після падіння Константинополя їздили до Москви за “милостинею”. Особливо вразила українських православних владик розповідь Вселенського патріарха Єремії II, котрого на півроку ув’язнили тільки за те, що не хотів висвятити окремого московського, собі рівного. То якщо з найдостойнішою особою в православному світі єдиновірний православний цар дозволяє собі ось так чинити, що ж буде з ними, коли сюди прийде “московський мир” – цей острах змусив українських владик на чолі з Київським митрополитом Михайлом Рогозою просити покровительства в Папи Римського, уклавши з ним Берестейську унію.

У справжній суті єдиновірної православної Москви дуже швидко переконався і сам гетьман Богдан Хмельницький – через два роки після Переяславської ради 1654 він заволав на Чигиринській: “Треба відступити від православного царя, підемо хоч під бусурманського...”. Цей заповіт бралися виконувати його наступники, але через підкупи козацької старшини Москві вдалося в Україні розбурхати Руїну, яка поступово виснажувала сили, внаслідок чого царському самодержавству вдалося прибрати наш вільний народ до своїх рук.

Боже провидіння подарувало тоді українцям Івана Мазепу, котрий розробив далекосяжний план визволення рідної землі від московської кормиги. Та знищення Батурина восени 1708 року й поразка союзника – шведського короля під Полтавою перекреслила ці плани. Козацькій старшині довелося йти на чужину, або ж накладати головами в петербурзьких казематах і Сибірах неісходимих, залишаючи рідний народ без політичного проводу, а відтак і без прав і власного голосу. Сталося те, що могло бути відображено тільки геніальним словом Тараса Шевченка: “Село неначе погоріло, Неначе люди подуріли, Німі на панщину ідуть І діточок своїх ведуть!”.

І лише відродження власної гідності наших вояків у 1917 році допомогло українцям перебороти той двохсотлітній страх перед московською ордою. Але не відійшли зашпори від нього в тодішніх правителів світу сього. Тож вони готові були, не визнаючи червону з її небаченим доти варварством, відродити Білу Росію, але не хотіли підтримати незалежну Україну як справжнього провідника демократичного відродження після Першої світової війни, коли розвалювалися імперії. А коли більшовицьким демагогам у шкірянці й з наганом у руках удалося терором упокорити українців, а за ними й інші поневолені ще царською Росією народи, Захід поспішив визнавати тих, хто відкрито закликав роздмухати всесвітню пожежу.

Скажімо, замість засудження страшного Голодомору-геноциду в Україні Президент США Рузвельт визнає СРСР восени 1933 року собі за рівного. А далі, застрашений холоднокровною рішучістю Сталіна розправитися з вищим політичним і військовим командним складом свого режиму в 1937–1938 роках, Захід не наважується запротестувати перед Кремлем щодо його участі з поділу спільно з Гітлером сфер впливу в Європі, який фіксується в таємних додатках до договору Молотова-Рібентропа.

Коли ж з нападом Гітлера на Радянський Союз ця змова зазнала повного краху, Захід об’єднується зі своїм учорашнім могильником, оскільки нацизм бачився йому тоді страшнішим за антилюдську сутність практичного комунізму, тим паче, що привабливі соціальні ідеї останнього знаходили підтримку в масі несвідомого населення багатьох країн. Своєю участю в антигітлерівській коаліції США, особливо ж реалізацією заокеанського ленд-лізу, Велика Британія, згодом Франція не тільки допомогли СРСР вистояти в Другій світовій, а й прийняли його умови післявоєнного устрою. Серед помилкових стратегічних поступок Заходу було й виключення із завдань Нюрнберзького трибуналу згадки й засудження участі СРСР у підготовці Другої світової війни.

Цю помилку першим усвідомив колишній прем’єр-міністр Великої Британії Уїнстон Черчіль, котрий уже в березні 1946 року закликав світ протиставитися широкомасштабному наступу комуністичних ідей, що поклало початок Холодної війни. Вона тривала майже півстоліття й закінчилася виграшем Заходу тому, що на чолі демократичного світу у 1980-х роках став вольовий політик – президент США Рональд Рейган, котрий не тільки зумів дати влучну оцінку “імперії зла”, а й завдав політичну, економічну й ідеологічну поразку СРСР, не вдаючись до прямого використання збройних сил.

Наступники Рональда Рейгана, як і європейські лідери, наївно повіривши в можливість демократичних змін у Росії, пішли на поводу кремлівських правителів, для котрих в умовах закономірного розвалу СРСР було найважливішим зберегти Україну в сфері свого впливу. Коли ж свого роду добровільним емісарам Москви в особі окремих світових лідерів не вдалося відмовити Україну від виходу зі складу Радянського Союзу, вони стали добиватися від неї здачі ядерної зброї, яка могла бути гарантом щойно проголошеної незалежної Української державності. А весь наш ядерний потенціал шантажем умовили передати Росії, яка також підписала Будапештський меморандум щодо надання нам гарантій безпеки й територіальної цілісності.

Тобто тоді Захід, за підказкою Москви, боявся нас, хоч ми ніколи й ні на кого не нападали збройно, а її багатостолітні завоювання й погрози Кремля встановити свій лад у всьому світі там воліли не помічати. Але той нібито переляк від України негайно розвіявся, коли ми не тільки підірвали шахтні установки й порізали міжконтинентальні балістичні ракети, а й передали Росії тактичну ядерну зброю, про яку навіть не згадувалося в оповіщених документах. Від цього задоволений Захід посміхався, а в нас одразу ж ускладнилися проблеми з Росією щодо поділу Чорноморського флоту, закордонної власності тощо.

Саме по зневажливому ставленню нового московського проводу до Української державності, як і до новопосталих незалежних країн на теренах колишнього СРСР, Захід мав би бачити, що колишня Російська імперія повертається до життя з усіма її ознаками нетерпимості до права іншого. Проте ні в Європі, ні за океаном з початком XXI століття не виявилося лідерів на зразок уже згаданих Черчилля й Рейгана, щоб побачити це загрозливе для всієї світової цивілізації явище. І не просто побачити, а й зупинити його. Замість цього вдалися до умиротворення Росії, яка розпочала знахабніло себе поводити, оговтавшись після розпаду СРСР. Один до одного було наслідувано приклад беззубої Європи, котра на тарілочці принесла Гітлеру особливий дозвіл на агресію проти сусідів.

На жаль, на той час ще не встиг такий вирости і в Україні, а тих, кого вже сама історія визначила українцям за провідників, наша влада боялася популяризувати, оскільки їхній чин державності й жертовності в ім’я рідного народу далеко не відповідав її рівню. Хоч саме мужність і жертовність Івана Мазепи, Симона Петлюри та Степана Бандери подавала приклад постави й боротьби для державних діячів всіх народів.

Починаючи з 2014 року, коли Росія здійснили перші акти агресії проти України, все, на що спромігся переляканий Захід, – висловлював занепокоєння і дуже просив київську владу не гнівити Москву рішучими діями на захист нашої територіальної цілісності й державного суверенітету. Про Будапештський меморандум у Європі й за океаном мовчали, а заганяли нас у нормандський формат, де не було ні США, ні Китаю, ні Великої Британії. Усе це обернулося Мінськом, де переговорний процес патронував білоруський “бацька”...

І протягом багатьох кровопролитних років йшлося до того, що невдовзі ми могли вже опинитися сам на сам з так званим старшим братом, що вміє міцно душити в обіймах – з осені 2021 року на кордоні з Україною Москва стала нагромаджувати свої ударні підрозділи. Нас попередили про майбутню війну, та не вважали, що Україну як оборонну браму всього цивілізованого світу необхідно негайно по-справжньому озброювати – розраховували лише на підтримку партизанського руху на наших теренах, коли нас окупують рашисти.

Тож після чергового “серйозного та предметного обміну думками” Президента США Байдена з господарем Кремля Путіним на голови європейських і заокеанських політиків, котрі якраз насолоджувалися різдвяними канікулами, несподівано вилився холодний душ – заява міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби від 31 грудня 2021 року: “Ми здатні захищатися. Якщо Захід похитнеться та обере умиротворення, ми все одно будемо захищати себе, своє право на існування і власне майбутнє”.

І сильним світу сього нарешті дійшло, що коли Україна своєю кров’ю відстоїть свою свободу, як це було в 2014 році, то тоді вони остаточно розпишуться у власній безпорадності перед знахабнілим агресором, котрий 8 років дурить світ про те, що “их там нет”. Відтак буде творитися нове НАТО, але вже без них. Відтак розпочався пасивний процес протидії, який не виходив за рамки вже звичних попереджень – рішучих превентивних дій не вживалося. А нерішучість Заходу і далі розпалювала азарт агресора – тож 24 лютого 2022 року сталося те, що мало статися...

І це нагнало такого страху на Захід, що він тільки й спромігся виділити нам ще лише 72 години на самостійне існування. Але цей визначений нам час вибухнув такою величезною українською революційною енергією – збиралася, очевидно, всі тридцять років незалежності, – що весь світ заціпенів від самопожертви української нації, і багатьом ще, як і нам самим, доведеться ретельно аналізувати не тільки комплекс своїх прорахунків, а й феномен нашого здвигу.

Але саме це й повернуло Захід до усвідомлення власної самодостатності й гідності, й він, нарешті, рішучіше стає на бік українців. Хоч для декого процес позбавлення страху перед Москвою й досі триває в страшних конвульсіях. Але він пішов, його вже не зупинити – Україна повертає світові гідність!

“Був твердий у відстоюванні справедливості...”

Пам’яті Героя російсько-української війни, полтавського художника і викладача Олександра Тарасенка

3-го березня перестало битися серце доцента кафедри образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету Олександра Кириловича Тарасенка. Він загинув унаслідок отриманих поранень, захищаючи Україну від російських окупантів.

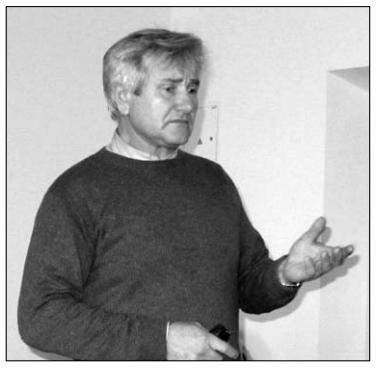

У перші ж години народної війни за незалежність проти російських загарбників Олександр Тарасенко записався снайпером до лав територіальної оборони. Під Охтиркою на Сумщині отримав тяжке осколочне поранення, лікувався у Полтавському військовому шпиталі. Але, попри зусилля лікарів, врятувати захисника не вдалося.

“Олександр Кирилович – видатний художник і педагог, неперевершений майстер рисунку та живопису, палкий патріот України, дбайливий господар і сім’янин, закоханий у свій маленький “рай” на Диканщині. Нас захищають найкращі, найсміливіші та найсильніші. Справжній воїн та влучний стрілець із загостреним відчуттям справедливості, людина непохитних переконань з вірою у світле майбутнє України та наш народ”, – так відгукуються про полеглого Героя його колеги з педуніверситету.

Сповнені гіркоти слова написав й очільник обласного об’єднання товариства “Просвіта” Микола Кульчинський. “Прийшло повідомлення про смерть Сашка Тарасенка після тяжкого поранення, і я довго не міг себе опанувати. Душа ридала, і не міг стримати сліз. Будьте ви прокляті, криваві московські убивці! Прощай навіки, дорогий друже”. Пан Микола розповів про незабутні миті їхнього спілкування. “Коли він був завідувачем кафедри образотворчого мистецтва художнього факультету Полтавського технічного університету, ми разом у 1995 році провели перший у Полтаві пленер для керамістів та художників з усієї України. “Просвіта” забезпечила усіх (близько півсотні) учасників Пленеру з багатьох міст України харчуванням, житлом, фарбами, пензлями полотном, а на території факультету збудували ще й керамічну піч для великих керамічних форм. Для цього запросили майстра зі Львова. Для менших форм на кафедрі були електричні керамічні печі. Не забути мені вечірніх розмов біля вогнища неподалік від тієї збудованої львівським майстром печі. Затятий мисливець, Сашко усіх нас частував олениною, і вона на диво гармонувала з добрим сухим червоним вином. Які ж ми були впевнені у розквіті українського мистецтва, як любо мені було слухати розмови мистців – і художників, і керамістів, їхні дискусії...”.

Кажуть, зовні та за своїм сильним, бунтівним характером Олександр Тарасенко був схожий на свого старшого родича – легендарного генерал-майора, правозахисника, одного із засновників Гельсінської групи, активного учасника руху за повернення кримських татар Петра Григоренка.

“У 1999 році до мене звернувся Голова Меджлісу кримських татар Мустафа Джемільов з проханням поговорити з Сашком про створення погруддя генерала Петра Григоренка, рідного дядька Тарасенка. А він же ніколи мені про це ані словечком не прохопився! “Так от якого він роду”, — подумалось тоді мені. Сашко погодився відразу. Погруддя було створене вчасно, і до нас приїхали декілька кримських татар на чолі зі спадкоємницею ханського роду хануми (Пані, імені не пам’ятаю) забрати погруддя дорогої для них людини, яка все життя захищала їхні права. Я розміщував їх по квартирах рухівців, а Пані поселив у нашого панотця Миколи (Храпача), бо він мав серед нас найкращі житлові умови і їй відвели окрему кімнату. Ось таке вийшло братерство мусульманки і православного панотця та його паніматки. Порозумілися вони з перших слів. А вже гостити — то наші жінки вміють неперевершено. Прощалися вони, як добрі діти України. Нас обох Джемільов запросив на відкриття пам’ятника у травні 1999 року у Сімферополь. Я поїхати не зміг за своїми справами, а Сашко поїхав, і приймали його там з великою повагою”, – розповідає Микола Кульчинський.

Олександр Тарасенко народився 1960 року у с. Борисівка Запорізької області. У 1980 році закінчив Харківське державне художнє училище. Здобув кваліфікацію – викладач креслення і малювання. Випускник Харківського художньо-промислового інституту, де у 1985 році опанував фах художника-графіка. З 1985 року працював на кафедрі архітектурного проєктування Полтавського інженерно-будівельного університету імені Юрія Кондратюка на посаді асистента, із 1988 року старшого викладача. З 1994 року Олександр Тарасенко працював доцентом кафедри дизайну архітектурного середовища та образотворчого мистецтва Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, завідував кафедрою образотворчого мистецтва. Любив студентів, ті любили і шанували свого викладача. Він для багатьох був наставником і творчим батьком, мудрим і світлим, порядним і самовідданим. Тарасенко допоміг у становленні тисяч молодих художників.

“Він і справді був твердий, як і його дядько, у відстоюванні справедливості, – пригадує Микола Кульчинський. – Викладачі та студенти його кафедри були активними учасниками Помаранчевої революції. Коли міністром освіти став Табачник, керівництво технічного університету почало звільняти викладачів-учасників Помаранчевих подій та Революції Гідності. Сашко Тарасенко твердо став в обороні своїх колег-однодумців. Писав звернення в усі можливі інстанції, влаштовував публічні акції протестів. Зрештою, наказом ректора Онищенка була розформована кафедра та звільнено й самого Тарасенка”.

У Полтавському офісі Українського інституту національної пам’яті (УІНП) відзначають внесок Олександра Тарасенка у справу увічнення пам’яті видатного полтавця, головного отамана військ УНР, голови Директорії УНР Симона Петлюри. В УІНП розповіли, що Тарасенко входив до журі відкритого всеукраїнського конкурсу на кращий проєкт пам’ятника Петлюрі у Полтаві, фахово і безкомпромісно відстоював саме ту проєктну пропозицію, яка й перемогла, отримавши під час таємного експертного голосування найбільше балів. Віримо, що після перемоги над російськими окупантами мрія Олександра Тарасенка збудеться, у Полтаві неодмінно постане пам’ятник видатному борцю за незалежність у 20 столітті Симонові Петлюрі.

Із 2015 року Олександр Тарасенко працював доцентом на кафедрі образотворчого мистецтва Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка. Талановитий митець і педагог був нагороджений Знаком “Відмінник освіти України”, почесними грамотами Міністерства освіти України, Полтавської обласної ради та Полтавської міської ради. Пан Олександр не стояв осторонь інших громадських та мистецьких процесів. Полтавці знали його як прихильника Народного Руху, активіста товариства “Просвіта”, члена постійно діючих міської архітектурно-художньої ради при Управлінні архітектури Полтавської міської ради та обласної комісії по збереженню пам’яток історії та культури при Управлінні культури Полтавської облдержадміністрації.

Олександр Тарасенко створив іконостаси храму Симона Богоприїмця у с. Михайлики на Шишаччині (2017) та Троїцької церкви у селі Великі Будища на Диканщині (2019). Тарасенко головував у журі міжнародних молодіжних гончарських фестивалів в с. Опішне (2016-2019), а також у десятках образотворчих конкурсів (“Світ навколо нас”, “Герої сьогодення очима дітей” та ін.).

“Й ось Сашка не стало, загинув за незалежність України, яку любив безмежною любов’ю, хоч ніколи цього не афішував. Я не сумніваюсь, що саме Тарасенку буде і меморіальна дошка, і його іменем назвуть вулицю”, – переконаний Микола Кульчинський.

Світла пам’ять видатному митцю, народному Герою і оборонцю землі української!

Полтавський офіс УІНП

Пошукам істини сприяє

Володимир САБАДУХА,
доктор філософських наук,
член Правління Луганського обласного об’єднання
ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

В Івано-Франківській “Просвіті” з першого дня російсько-української війни працює волонтерський пункт Штабу оборони Прикарпаття. І з перших днів війни на цьому пункті працюють два юних волонтери Костянтин Пахомов (учень 8 класу СШ № 12) і Владислав Кантурак (учень 10 класу СШ № 13). Хлопці на рівні з дорослими виконують усі роботи: розвантажують машини, сортують продукти і речі, а потім їх знову вантажать.

Під час перепочинку не байдикують. Так, якось я побачив, як Костик читає книжку. Я неабияк здивувався, бо сьогодні всі від малого до пенсіонера “перебувають” в інтернеті. Підійшов, питаю, що читаєш, і був вражений. Здивуєтесь і ви. Підліток читав вірші Василя Стуса. “І тобі зрозуміло?” – спитав я. – “Це мій улюблений поет”. Якщо у молодої людини Стус улюблений поет, то я вирішив, що людина готова до сприйняття таємниць людського буття.

З часів стародавнього Китаю та Греції існує концепція ступенів духовного розвитку. Філософи виокремлювали, як правило, три ступені духовного розвитку: тілесна (ница) людина, яка живе потребами свого тіла й не виходить за ці межі; людина обов’язку (з золотими здібностями), яка не відмежовує себе від проблем своєї держави, яку з часом християнські філософи назвали особистістю; і між ними посередня людина, яка завжди шукає вигоди. Такий ієрархічний підхід до людської сутності зберігався до Великої французької революції. Утім після революції запанував підхід, що кожна людина є особистістю. Посередня людина є особливо небезпечною, коли опиняється при владі, бо перетворюється на чорну, абсолютно аморальну людину, яка готова на будь-які злочини.

Про все це я розповідав хлопцеві, а сам слідкував за реакцією: розуміє чи ні? Почалися запитання, і я побачив, що розуміє. Врешті я спитав: “А тобі подобається концепція?” І був вражений. “Подобається”, – була впевнена відповідь. Для перевірки уточнив: “А Путін особистість?” Відповідь була абсолютно правильна: “Путін – чорна людина”. Мої колеги-філософи, психологи, педагоги, як правило, критикують мене і звинувачують у антигуманізмі, що, мовляв, мені ніхто не давав права ділити людей на рівні-касти.

До нас приєднався Владислав. Я йому теж розповів про таємниці людської душі й запропонував крізь призму концепції подивитися на себе й своє оточення. “Мої погляди на багатьох людей змінилися”, – була його відповідь. Все зрозуміло. Підлітки мають розвинене особистісне начало, інакше не займалися б волонтерством. І я зрозумів, що хлопцям треба давати знання, про які не хочуть чути вчителі, кандидати й доктори наук. У перервах я провів з моїми молодими співавторами (так я їх став називати) кілька “уроків” на такі теми: “Структура людських здібностей”, “Основні характеристики знеособленого й особистісного навчально-виховного процесу”. Виявилося, що у хлопців є певні проблеми в школі, які почалися з того, що вони ставили запитання, на які вчителі не могли дати відповіді. Як відомо, наші вчителі люблять слухняних дітей, а не тих, хто ставить дуже розумні запитання. Наявність в Україні таких молодих людей свідчить про духовний, а точніше, особистісний потенціал нашої нації. З певного моменту я до хлопців став звертатися на “Ви”. Особистість треба цінувати незалежно від віку.

Моє спілкування не обмежувалося Костиком і Владиславом. У перервах проблеми людських якостей обговорювали з іншими волонтерами, а серед них було двоє кандидатів історичних наук (Валерій Островський, Ігор Лисий). Були дискусії на тему: “Як треба викладати історію?”, щоб ми виховували особистостей, а не посередностей. Реакція на концепцію була витриманою, не такою яскравою. Я намагався довести, що школа має орієнтуватися не на посереднього учня, як було в радянській школі, а на найкращих учнів. “Чому молоді люди легше сприймають істину про людську сутність?” – був наступний предмет моїх роздумів. Дійшов висновку: молоді люди розуміють істину серцем, як пропонував Сковорода.

Обговорювали причини війни. Зійшлися на тому, що причини війни не лише у кремлівському карлику, вони полягають у загальній деґрадації москалів. Деґрадований лідер і деґрадований народ взаємно доповнюють одне одного. Росіянам бракує особистостей на всіх рівнях. Оцінка російського поета Михайла Лєрмонтова: “Страна рабов, страна господ” сьогодні стала очевидною. У цьому контексті молоді волонтери Костик і Владислав постають як опозиція російській нації рабів.

Які мають бути висновки із російсько-української війни? **Військова й економічна потуга без моралі – це ніщо. Найвищий потенціал нації – це критична маса особистостей у державі, які здатні мислити й діяти з позиції національних інтересів та національних цінностей. Особистості – це запорука національної безпеки.**

“Чернігів виявився фортецею української стійкості, бо його не змогли взяти окупанти”.

Сім днів Широкої війни

Василь ЧЕПУРНИЙ,
м. Чернігів

Їх було, звісно, більше – зараз, коли я ладнаю цю добірку, уже минуло дев’яносто днів Широкої війни, але з ласки редакторки Любові Голоти я вибрав сім днів своїх фейсбучно-щоденникових записів, щоб передати читачам свої тодішні відчуття, які, на жаль, ще й зараз лишаються актуальними. Війна не відходить від України, а викривлює її на півдні та сході. Я називаю цю війну, з 24 лютого, Широкою, бо і фронт був широким, як ніколи, – від Житомира до Одеси, і зачепила ця агресія широко всіх українців та й увесь світ починає робочий день з новин про Україну. Широка війна як елемент російсько-української війни, що кривавить з 2014 року.

Чернігів виявився фортецею української стійкості, бо його не змогли взяти окупанти. Попри вбивства, обстріли, диверсії, попри винищення причернігівських сіл, які витримали на собі найбільшу наругу російських “братішек”. Власне, ми тут, на Чернігівщині, не здивовані – бо це в нас були і Крути, і Батурин…

Музей українських старожитностей Василя Тарновського

31-й ранок Широкої війни

Крихка тиша воєнного ранку. Мовчать навіть півні і пси, мовчить людська техніка, ще не тече березовий сік, бо земля глибинно змерзла.

Російські окупанти поширюють на Сіверщині листівки, де знову обзиваються до нас братьями. Вовки тамбовські – брати ваші! А в листівках обіцяють... свободу слова і тут же просять видавати їм на розправу “націоналістічєскіє елємєнти”.

У бібліотеках окупованих північних районів Чернігівщини викидають і знищують книжки про гетьмана Мазепу, воїнів УПА, про Василя Стуса, – ага, свобода слова по-рашистськи...

Літаки російські приходять, яко тать в нощі, а натомість на землі окупанти бояться кожного українського кущика і окопуються. Рухаються тільки вдень.

Щодня в Чернігові, за словами міського голови Владислава Атрошенка, ховають 40-45 людей – виривають траншею і ... Розбито не тільки автомобільний міст через Десну, але й пішохідний – можливо, дякуючи і недолугим журналістам з президентського пулу, які стали обговорювати по радіо пішохідний міст, підказуючи агресору, куди бити. Чернігів у блокаді. Звісно, не повній, бо ми на своїй землі і знайдемо шляхи-доріжки, але фури не заїдуть...

Взагалі, про інформполітику нашої влади треба говорити щодня, бо дурість зашкалює. Скажімо, сьогодні Українське радіо о 6-й годині дає новини: загибель сотень людей у маріупольському театрі, удари по Вінниці і Житомиру, спростування про нестачу в рашистів ракет – спасибі, втішили! І тільки шостою йде новина, що мала би бути першою – про знищення на Харківщині комплексу радіоелектронної боротьби, гвинтокрила і купи окупантів та про розбитий танк біля Охтирки. Звісно, не треба лакувати війну, але ж треба давати інформацію, яка мотивує до боротьби, до виживання, а не підбирати інформацію, яка допомагає вбивати нас самих. Невже це важко зрозуміти Офісу президента, який цензурує? Чи це так нас готують до здачі українських позицій – спершу “просто перестать стрілять”, тоді заглянути в очі Путіну, а тепер “треба говорити”? В Україні вирішується доля світу – це сказав президент. Але його прізвище Байден...

Апостольський нунцій Ватикану говорить про порозуміння (з ким?), а українці – про перемогу. І сьогодні зачищають казан Буча – Гостомель – Ірпінь, та почекаємо зведень Генштабу.

...І ранок прийшов неодмінно, і настав тридцять перший день Широкої української війни. Закривавлена Україна молила про мир, повторюючи слова почесного патріарха Філарета: нам потрібен мир, але мир після перемоги! І благословляв Пан Бог мужні серця, які обороняли Божий світ від дикої орди нащадків кочівника Каїна.

32-й ранок Широкої війни

Ранок таки виборсався, хоч і з натугою, з-під чорнющого хмаровиння, начиненого сніжною крупою і тримаючи в пам’яті нічні видива пожарищ древнього Чернігова. І то були не древні сни про пожарища орди монгольської, а таки свіжі – орди московської.

“Тихое, долгое, красное зарево каждую ночь над становьем твоим” – писав російський поет Блок про свій кочовий народ, який хоче і в хліборобську, осідлу Україну перенести свої “кочевья”, які випалюють вогнем наші ЗСУ.

На Чернігівщині, біля села Вишневе, наші дочекалися скупчення цього завойовницького, здичілого росіянства і багато понищили.

У Славутичі ж окупанти вийшли з міста, але збираються провести обшуки в адмінбудівлях. І що шукатимуть? Українські прапори для омріяної Путіним денацифікації?

Удари по Львову – це персональний привіт Путіна президенту США Джо Байдену, щоб він не був Сонним Джо, а швидше рятував світ від здичілих росіян. До речі, екс-міністр Польщі уже заявив претензії на Калінінградську область, окуповану совєтами після Другої світової, – це Східна Пруссія, і Польща на неї має ефемерні права. Але доки мовчить Німеччина, до якої Пруссія належала, поляки підсуєтилися...

Як і Азербайджан, що зайняв два села в Нагірному Карабаху, оскільки вірмени побігли допомагати Путіну в Україні. На окупованих Курильських островах Росія проводить демонстративні навчання, бо Японія реально хоче їх повернути. Фінляндія припиняє з Московією залізничне сполучення, хоча ще й не має духу вимагати повернення Віпурі (Виборга) та всієї Карелії, окупованої Росією.

...І був ранок, і був 32-й день Широкої української війни з вічним ворогом. І линула в небо ради Хрестопоклінної неділі молитва: “Спаси, Господи, людей Твоїх і перемогу на супротивників подай!”

***

Чистий четвер цього року закривавлений, не відмитися. І на очах всього світу знищується Маріуполь, а світова демократія нічого не може вдіяти... Триста мирних маріупольців – жінки і діти досі під завалами після надпотужної бомби, скиненої росіянами на лікарню. Розібрати завали неможливо через бомбардування та й особливо розбирати нема кому – азовці та морпіхи відбивають атаки. Навіщо було робити тиждень тому заяву про скоре вирішення проблеми Маріуполя, для чого такі обіцянки, за якими – телевізійна пустота?

У Чистий четвер Ісус обмивав ноги апостолам. Цього року Він обмиватиме ноги загиблим захисникам Маріуполя...

Росія відкинула пропозицію ООН про великоднє перемир’я. Що ж, очікувано — росіяни, які в Страсний тиждень кидають надпотужну бомбу на маріупольців, які отримують у Попасній наказ про вбивство військовополонених, які обстрілюють мирні житлові квартали Миколаєва і Харкова – такі люди не можуть бути справжніми християнами. Нагадаю слова їхнього Фьодора Достоєвського – росіяни від православія взяли єдине: перехреститися перед тим, як вас зарубають сокирою...

Тому й акція 400 чи скільки там священників УПЦ Московського патріархату про суд над московським патріархом Кірілом Гундяєвим важлива, але далеко не вирішальна, адже замість Кіріла може бути Степан, Роман чи Іван, а суть не зміниться – вона в ідеології рашизму в пишній парчі аляцерковності. До речі, з Чернігівщини, наскільки я знаю, цю заяву підписав тільки один...

У Чистий четвер Церква журиться навіть за Іудою, бо сьогодні він йде зрадити Ісуса, йде взяти 30 срібняків, але я скажу, що Іуда був набагато більш віруючим, ніж патріарх Кіріл і всі його служки з єпископськими панагіями. Адже Іуді пекли пеком ті срібняки, а Кіріл не переймається ні тютюном, ні горілкою, якими торгував, як і диявольською службою режиму Путіну. Іуда повісився, бо совість мучила, а ні в Кіріла, ні в Онуфрія Березовського проблисків совісті ми не бачимо. “Сьогодні Іуда покидає учителя...” – співає Церква, а віряни йтимуть увечері з храмів із запаленими свічками, щоб на сволоках хат і лутках вхідних дверей випалити хрести Господнього захисту.

...А Україна воює, захищаючи Європу від диявольщини, мерзотою якої переповнена Росія, що воює, і Росія, що мовчить, уподібнюючись Іуді зі срібняками.

35-й ранок Широкої війни

Він тихий. Трагічно тихий. І з блювотним запахом Росії – підступної, хижої і брехливої. Бо після заяви про відведення частини військ з київського та чернігівського напрямків вечір і ніч росіяни гатили по Чернігову й Ніжину. Є пожежі в центрі Чернігова, про інші наслідки ще не оголошено. Власне, брехня – суверенна риса росіян, нічого нового.

Саме ж так зване відведення – це насправді ротація військ, які крепко побиті ЗСУ під командуванням генерала Залужного. Вони будуть відсовуватись, щоб зализати рани. При цьому знову ж таки брешуть, мовляв, завдання першого етапу “спецоперації” виконані. Хіба що вважати завданнями руйнацію наших міст і сіл, знищення українців...

У Ніжині містяни мішками з піском рятують пам’ятник Гоголю. Рятують пам’ятник письменнику, що його росіяни називають російським, українці рятують від російського питомого дикунства.

У Чернігові росіяни вдарили ракетою по черзі за молоком - це сталося на вулиці, яка носить ім’я російського генерала часів Другої світової. Відірвані руки і ноги, контужені і поранені – черговий злочин росіян.

А ота теледіва Овсяннікова, якою наївні українці захоплювалися, бо вона в ростелеефірі вискочила з плакатом “Ні війні!”, уже на Заході блеє про утиски російськомовних та русофобію в Україні. Коли ж притомні люди говорили, що ота вискочка – проєкт ФСБ, ті ж наївні українці заперечували...

Шведський завод підшипників закрився в Твері. Експорт нафти з РФ за місяць впав на 26%. А з росТВ активно звільняються пропагандисти путінського кодла – пропагандони, як і щурі, першими тікають з тонучого корабля. А в Україні СБУ заарештувала агента Москви, який числився політологом і роками тряс бородою на телеефірах Коломойського – Пінчука во ім’я Росії та її ставленика Медведчука – мова про Погребинського.

А в Україну повернувся після обміну прикордонник Роман Грибов – автор всесвітньовідомого хіта про російський корабель. Нагадаю: на острові Зміїному він послав корабель окупантів. І наша інформполітика мала б багато розповідати про цього нащадка холодноярських отаманів. Але натомість канали “Прямий” та “П’ятий” виключено з пулу, бо вони розповідали про справжніх героїв – про Головнокомандувача ЗСУ Залужного, про командирів на війні, а не про пустозвонів типу Арєстовіча та посмішечки Кіма...

І ще про Росію – від геніальної Ліни Костенко:

Ця чорна прірва з хижою десницею,
Смурна від крові, смут своїх і свар,
Готова світ накрити, як спідницею
Матрьоха накриває самовар.

...І ранок пах весняною вологою та надією на мир. Бо берези пускали сік — прозорий, як сльози українців, але ті – гіркі й солоні. Та українці Сіверщини не спішили в ліси і посадки за березовим соком, бо боялися мін та нерозірваних снарядів, залишених “па-братскі”. І був 35-й день Широкої української війни, і Україна не плакала, а боролася. І з неба не було сліз вологи, а збиралася Господня мста на хижу, брехливу і криваву Московію.

***

Дядько з райцентру якимось чином пробрався в Чернігів з наплічником, у якому металева кружка, ложка, мило тощо. У його райцентрі тихо, не стріляють, але в нього душа болить за Україну і він проник в обложений Чернігів, щоб записатися в армію! Йому 52, але виглядає на всі 62. І у військкоматі йому сказали: “Діду, йди онуків глядіть!”. Не взяли. Дядько страшно засмучений...

А другого взяли – той теж так 50+, але в нього досвід служби в гарячих точках. Він прийшов у військкомат зі словами: “У мене оце все, що на мені, бо дом розбили. Добре, що сім’я встигла виїхати”.

Ще одна свіжа історія. Джерела, звісно, назвати не можу. Отже, тероборонівці прийшли на окраїну міста, бо була ймовірність наступу кац...ів. Стали копати окопи і до них прийшов дід – каже, мовляв, ось моя хата поруч, ось ключі, коли треба — зайдете помитися чи чаю попить, а самому кудись треба було піти. Так і зробили. Доки пили чай, а вже був вечір, підійшла ДРГ ворожа, побачили свіжі окопи і закидали гранатами. І ждуть – що буде. Ну, хлопці з дідової хати їх і поклали. Мінус 5 окупантів.

...Безумовно, в цій війні, як і в будь-якій, повно боягузів, панікерів, дезертирів, всьопропальщиків, але про них розповідати нецікаво. Натомість отакі немудрящі і непридумані історії показують: ця війна дійсно Широка, бо весь народ воює (ну, а всяких мажорів, панікерів та пропальщиків ми до народу, може, й відносимо, але такого собі, біологічного...).

36-й ранок Широкої війни

Він прийшов з дрібнесеньким дощем і радісними звістками про втечу російської армії з Чернігівщини – звісно, не вся і не зовсім, але вчора вони, побиті під Києвом, тікали з піджатими хвостами двома колонами через лосинівський та ічнянский напрямки по 300 і 150 одиниць техніки. Їх Чернігівщина зустріла гаряче – був бій в районі Нової Басані, а ось Стара Басань була дуже понищена окупантами.

Залишили вчора Ковпиту під Черніговом, забравши в селян що

Чернігівщина – картопляний край

цінніше, як то килими. Мародери. В мого доброго знайомого, в материнській хаті, днювали і ночували, а наостанок вивалили стіну лазні, щоб добре встановити кулемети.

Взагалі, деяких старост треба було оголошувати в розшук, бо побрали автомати і спали з ними замість жінок, та ще й понатягували броніки – від кого ви захищалися в неокупованих селах? Після перемоги треба буде пильно проаналізувати, як вели себе старости і голови громад.

А світ починає приходити до тями – що для нього значить Україна. Бо, виявляється, через війну росіян з українцями світові загрожує голод. У Туреччині, скажімо, уже черги за соняшниковою олією, бо 55% світового експорту – з України. Ось що нищить наші ґрунти і які би ми були багаті, якби агрохолдинги не жерли всі прибутки від того виснажуючого нашу землю експорту! А Ліван, Єгипет, Ємен, Лівія, Сирія тощо взагалі критично залежні від нашого зерна, курятини, яловичини. Зараз в Чорному та Азовському морях росіяни заблокували біля 100 кораблів з продукцією – це судна різних країн, в тому числі й тих, які не вводять санкцій. У Бердянську кац...и просто вкрали три кораблі українські із зерном. Ну, злодійство – питома російська риса, нічого нового. Це знаємо ми, має зрозуміти і світ.

Наразі в ООН створена міжнародна комісія з розслідування воєнних злочинів Росії в Україні.

...І був умитий Божою вологою ранок, і прийшов 36-й день Широкої української війни. І чув Пан Бог молитви зраненої землі і наближав героїчним синам її й донькам перемогу над Каїновими нащадками, що прийшли з краю Гога і Магога.

***

Ударом російської бомби знесло у Чернігові на Болдиній горі альтанку, збудовану на честь візиту в місто у 1911 році царя Ніколая II. Росіяни б’ють і по своїх, бо темні. Мені альтанки не шкода – після перемоги збудуємо альтанку на честь захисників Чернігова від рашизму. Але шкода чотири українські хати, що згоріли біля підніжжя Болдиної гори.

Як повідомив завідувач відділу печер Національного архітектурно-історичного заповідника “Чернігів стародавній”, голова міського товариства “Просвіта” Андрій Глухенький, могили Коцюбинського і Марковича не постраждали, натомість в Іллінській церкві вибито вікна. Андрій, до речі, з міста не виїздив. Антонієві печери витримали удари ryzzkoго міра.

“Символічно, – каже він, – що осколками російського снаряда посічено цифру “1941” на меморіалі Слави. Росіяни так носилися з тою війною, що побили і пам’ять про неї”.

Постраждала від ударів росіян і пам’ятка XVIII століття козацька Катерининська церква – вибито частину вікон, покоцано осколками вівтарну частину.

40-й ранок Широкої війни

Він прийшов нарешті сонячним, але від того не стала відтаювати душа, бо вчора до макабричної інформації про геноцид росіян у Бучі додалася і про злочин у Ягідному.

Я знав цю інформацію від військових раніше, але до останнього не хотів вірити, аж доки не підтвердили її в обласній військовій адміністрації.

Отже, 3 березня окупанти в Ягідному зігнали у підвал школи 370 (надіюсь, що хоч цифра менша насправді! Що не міняє суті) місцевих мешканців. І тримали їх там 27 діб! Найменшому було два місяці. Там спали, мусили там же справляти природні потреби... Коли наші відкрили підвал – разом із ледь живими людьми звідти винесли й померлих. Точніше сказати – убитих росіянами. Що це, якщо не геноцид українців?! Сподіваюсь, прокуратура вже задокументує цей злочин.

Я ж не можу уявити, як жити зі шрамом отакої муки мешканцям Ягідного – симпатичного до війни села на трасі Чернігів – Київ. Там, власне, й хат уцілілих майже не лишилося...

Викраденої окупантами старости найпівнічнішого села України – Грем’яча – досі нема вдома, її чоловікові сказали росіяни, що вона у Погарі (це райцентр Стародубщини, окупованої більше 100 років тому), в лікарні після інфаркту. Але до неї не допустили.

Радує, що Чернігівщина уже звільнена від окупантів. А ось вам історія з Донбасу від воїна, якого назвемо Віктором.

“Спершу пішли на нас професіонали – спецназ, і ми їх поклали. А тоді бачимо якихось незрозумілих вояк і від них приходять два парламентері: хочемо здатися. Ок. Приходить їх ціла сотня! Форма якась жебрацька, автомати держать як попало... Розпитуємо: виявляється, це мобілізовані на окупованих територіях Донбасу. Учитель ішов із магазину, схопили, відібрали телефон і в армію. Слюсар вийшов після зміни із заводу – також під ружжо. Один день для них провели інструктаж і кинули в бій. Дали їм одного з бойовим досвідом. Питаємо: де він? Кажуть: утік”.

У Новій Каховці на поки що окупованій Херсонщині містяни вийшли на мітинг за Україну і росіяни стріляли по них, є поранені. Мітингували і в Херсоні. А на Харківщині наші збили новенький Су-35.

...Хтось би сказав цензорам з Офісу президента, щоби припиняли агітацію за виштовхування українців з України. Адже крім евакуацій, умовно кажучи, зі Снігурівки у Василівку, тепер уже стали рекламувати еміграційні поїзди і за кордон! Для чого ви робите оце обезлюднення нашої землі, якщо є безпечні регіони в самій Україні? Тим паче, що знаємо: на Заході з радістю приймають білих молодих людей, особливо з дітьми, щоб вони там і лишалися назовсім. А Україну будуть заселяти інші? До речі, уповноважена з прав людини Денісова повідомила про примусове вивезення з України в Росію 400 тисяч наших громадян. То до них треба ще й вивезення на Захід?

...І засвітився над побитою землею 40-й ранок, і настав новий день Широкої війни. І плакала північ України над вбитими і закатованими, і горіли вогнем південь і схід України. І бачив Бог, які українці завзяті і лихі до ворога, і розумів Господь ту природну ярість, яку ще Василь Стус озвав: “Ярій, душе моя, ярій, а не ридай!”

46-й ранок Широкої війни

Смурний ранок не від погоди – від війни. Так, вона відійшла від Чернігівщини, отримавши розгром, але палить наші міста й села на Слобожанщині, на Донбасі, у Таврії і Приазов’ї. У Гомелі росіяни концентрують техніку і війська при білорусах, що відводять очі...

Сіверщина очищається від російських мін і снарядів, але цієї роботи вистачить ще надовго. Тільки зачищено Михайло-Коцюбинське, але ще ні – Седнів, де стояли росіяни і звідки обстрілювали Чернігів.

Несподівано до Києва прибув прем’єр Великої Британії Борис Джонсон, якого українці не без гумору прозвали Нечесою. Не знаємо, яка причина раптового візиту, можливо, щоб стримати нашу владу від капітулянтських переговорів, які чомусь веде уродженець Абхазії, який тільки недавно став громадянином України. Але дякуємо за протикорабельні комплекси, які нам поставляє Британія. Взагалі Борис Нечеса є лідером антипутінської коаліції, на відміну від лякливих і лукавих лідерів Франції та Німеччини.

У Макарові на Київщині уже знайдено 133 тіла вбитих українців, підтверджені два факти зґвалтування дітей. І розбори завалів тривають – на жаль, Буча не єдина... Будуть і нові факти про звірства росіян в окупованих селах та містах Чернігівщини. Ми ще будемо багато плакати, гартуючи наші серця від лукавих посилів про “брацкій народ”. Бо те, що роками і десятиліттями говорили рухівці та просвітяни – не сприймалося, а ми були екстремістами, бандерівцями тощо. Хоча ще 1911 року російський монархіст з українським прізвищем Савенко у газеті “Кієвлянін” писав: “Польский, финский, армянский и другие вопроси – это все вопроси по существу окраинние, то есть второстепенние. Мазепинский вопрос бьет Россию в самую голову ее великодержавия”. У мене нема російської розкладки, звідси – відсутність у цитаті деяких букв. Мазепинський – слід читати як український.

Готель “Україна” у Чернігові

...І ранок обхопив українську землю, і прийшов 46-й день Широкої війни, і билися українці за себе, за свою землю, за право любити своє. І в неділю, що є останньою перед Вербною неділею, навіть до російськомовних почало доходити, що в росіян мало би бути Іववоє воскрєсєньє, адже у них нема слова “верба”. І усміхався Пан Бог з висот неба, і наповнювався повним змістом український Гімн:”Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до Дону, в ріднім краю панувати не дамо нікому!”. І наближалася українська Перемога, бо “камінь, що його занедбали будівничі, став во главу угла. Від Господа це сталося”. І камінь той — Україна.

***

У Чернігові майже поруч дві черги: одна – більша, за гуманітарною допомогою, друга – до поліції, для подачі заяв про зруйноване і вкрадене росіянами. Обидві черги, в принципі, трагічні.

Але мужньо цвітуть абрикоси і набирають сили вистрілити миром каштанові свічки. Навіть біля зруйнованого кацапами готелю із символічною назвою “Україна”...

80-й ранок Широкої війни

Він прийшов, як заведений – у білопінні вишневого та яблуневого цвіту, у проминанні цвіту грушевого, у жалкуванні за побитим морозом цвітом абрикосовим – цього року вперше зацвіла посаджена вже мною абрикосинка, але ніт – не спробуєш...

Що змінилося в ході війни за 10 проминулих днів?

Світ переформатовується через/завдяки Україну – вже й фіни зі шведами наважилися проситися в НАТО. Ось і проблема курдська через це виникає і Україна мимовільно до неї навертає: Ердоган, що по-турецьки нуртує між Заходом і Сходом, торгуючи і з Росією, і продаючи “Байрактари” Україні, вже заявив, що він проти вступу Швеції і Фінляндії, бо в цих країнах діє бойова Робітнича партія Курдистану. То він ще не читав вірша Василя Симоненка “Курдському братові”...

Українці ж продовжують ставити рекорди, дивуючи переляканих німців і французів – ЗСУ збили 200-й рашистський літак! А ще недавнечко і третього, найбільш навороченого російського гелікоптера МІ-28 з ракетами, що кілька мільйонів коштує. Про знищені танки та інші смертоносні залізяки уже навіть і писати нудно... А про знищених російських окупантів і нецікаво: Росія ніколи не жаліла гарматного м’яса, бо, як казав маршал-катафалк Жуков, баби єсчьо наражают. Проте, з цим уже давно на Росії проблеми – тому кацапи викрадають тепер українців і вивозять у свої сибіри. Уже близько 1,2 мільйона, серед яких до тисяч 300 – діти. Обезлюднення України триває!

Проте програш стратегічний Росії уже очевидний і для багатьох росіян. Недарма ж щойно вони заявили про потребу переговорів з Україною та Заходом. Мовляв, для широкої угоди. Ну, цінність угод з Росією визначив ще Бісмарк, але прикро, що зразу вискакують неголені людці, які вже хочуть від імені України прямих переговорів з Путіним та ще й один на один. Що це за манія позаглядати в очі Путіна? Що ти там хочеш побачити?

Тим часом за межами розуміння героїзму тримаються захисники Маріуполя. І все голосніше звучать незручні питання — хто наказав розмінувати Кримський перешийок, замінований владою Порошенка? Хто здав Каховку і Херсон, Мелітополь і Енергодар? Чи варто вдовольнитися заспокійливим від слащавого Арєстовіча: “Ми проє...”?

Росіяни не порахувалися із затратами, щоб послати літака і вдарити по мирному Новгороду-Сіверському, який, було, Широка війна обминула. Загинули 5 і поранені 19 людей, постраждали гімназія, школа та гуртожиток. А в Н.-Сіверському чи не третина ж населення були за Росію, саме сюди вчащав лідер фракції ОПЗЖ Юрій Бойко, тут пили за дружбу Кучма і Лукашенко з Путіним...

Сьогодні – день пам’яті українців, які рятували євреїв. Не стану повторювати про підтримку Ізраїлем Росії, хочу тільки, щоб був колись і день пам’яті євреїв, які рятували ...українців...

Італія ж у єврея Соловйова забрала посвідку на проживання в своїй країні і він тепер не зможе потрапити у дві свої вілли на озері Комо, зароблені брехнею про Україну. Невже буде тікати в Ізраїль, коли українці судитимуть рашистську верхівку?

...А ще в ці 10 днів знову стала явною (для всіх, крім влади) антиукраїнська суть так званої УПЦ московського патріархату – щойно їх синод заявив, що причиною війни стала ...ПЦУ. Недарма вже 10 парафій на Чернігівщині вийшли за ці два місяці з-під московського берла...

...Я дочитав роман Володимира Ворони “Навала” – це частина трилогії “Хоробор”. Дуже вчасний роман. Бо знову навала.

“Жили колись люде, раділи й сумували, любили та страждали; прийшов час — в один день полягли вони в рідну землю за те лиш, що не впокорились ворожому племені, бо хотіли жити по власній, не чужій волі”, – пише Володимир Ворона. “...Хто б там що не казав, кінця не існує: смерть неминуча, проте й не кінечна; сміло поглянь їй у вічі – там угледиш жаринку нового життя. Прихід її означає лише, що на зміну старому заступить нове – в цьому єдина правда нашого буття”.

...І був буйний ранок весни, і був 80-й день Широкої української весни, і благословляли Пан Бог та наші героїчні предки своїх нащадків, що боронили, гинучи, своє. Своє ім’я, свою натуру, свої душі і свою землю. Бо були вони русичами-українцями і ніколи не скорялися навалі захланної орди.

Замітки на полях щоденника

Україна ліквідувала міф про непереможну російську армію. Лишилося ліквідувати міф про велику гуманістичну російську культуру.

Вигнання з української землі – це проміжна перемога. А повна – розпад Росії на кілька держав, бо інакше провести денацифікацію неможливо. Звісно, з позбавленням решток Росії ядерної зброї. А Україна матиме зону відповідальності – Кубань, Стародубщина, Східна Слобожанщина, Курщина та Зелений Клин. Це не щоб правити, а щоб вони самі себе там не повбивали.

Нема ніякої загадки “русской души” – для українців нема, бо ми її розгадали в сибірах і на сахалінах, ми її вивчили в Соловках і на Бєломорканалі, ми її пробували окультурити козацьким барокко і літературою (вся російська література вийшла з “Шинелі” нашого Гоголя – казав Достоєвський), ми її цивілізували Іннокентієм Іркутським і Іоаном Тобольським – не вийшло... Але загадки лишились для Заходу, хай спитають у нас — ми розкажемо...

Від моєї дачі у Святому після прямого попадання лишилась тільки грубка, складена покійним тестем – святий був чоловік... А ще лишились спогади – вони не підвладні російським снарядам.

Воює Україна, а в НАТО приймають Швецію і Фінляндію. Воює Україна, а гостро постають проблеми Придністров’я, Курдистану, Курил, Східної Пруссії. Воює Україна, а голодує Ємен. Воює Україна, а автокефалію отримує Македонська церква. Воює Україна, а розпадеться Росія.

Фото з соціальних мереж

“Тепер Кропивницьке літоб’єднання “Степ” носить ім’я Віктора Погрібного”.

Ірина МИРОНЕНКО,
Харківщина

Листи у просторі війни

(до нинішніх і майбутніх читачів поета і курсанта-нацгвардійця Станіслава Новицького)

Станіслав Новицький. Розуміння простору (вибране) – Кропивницький: Центрально-Українське Видавництво, 2022. – 216 с.

На передову і в найближчий до нуля тил пишуть у наші дні листи паперові й електронні. Найчастіше – з дитячими малюнками і материнськими молитвами. Історія людства зберегла чимало послань – від написів на глеках і бересті до паперових фронтових трикутників і остарбайтерських поштових карток часів Другої Світової війни. Тоді покладалися на польову пошту як джерело звісток про найдорожчих. Загалом, приватні листи – ровесники літописів.

Книгодрук і потреба не воювати, а мандрувати світом зробили їх літературним жанром. Неспішні подорожі з геополітичною чи дослідницькою метою зручно лягали в рамки листування на сторінках журналів і газет. Потім їхні автори з кореспонденцій, дорожніх чи фронтових заміток укладали книжки.

Чи варто у вигляді листів писати відгук на сучасну поетичну збірку молодого автора, який про вихід свого вибраного (і таке буває у 22 роки, якщо йде війна) дізнався під ворожі вибухи? Отож, листи до нинішніх та потенційних читачів Станіслава Новицького із вкрапленнями нашого з ним електронного листування.

Лист із літературно-історичними згадками класиків

Світова література активно використовувала форму листування для відтворення драматизму людських стосунків. Часто відповідь у буквальному сенсі неможлива, як на щоденні письмові звернення приреченого хлопчика до Бога (“Оскар і Рожева пані” Еріка-Емманюеля Шмітта), або у випадку сюрреалістичної спроби вислухати маму, яка надсилає меседжі із потойбіччя (“На face із сином” Януша Вишневського). Глибше в часі, хоча й на поверхні асоціацій написаний 100 років тому “Лист незнайомки” Стефана Цвейґа. До листування вдаються заради викриття лицемірної та гріховної природи французької аристократії XVIII століття (“Небезпечні зв’язки” П’єра Шодерло де Лакло, генерала, урядовця і скандального романіста).

Служба у Збройних Силах України нашого сучасника, поета Станіслава Новицького, а потім і навчання в Харкові в Національній академії Національної гвардії України припали для нього на війну РФ проти нашої країни. Але про нього – вже наступний лист.

Лист про рідні місця молодого автора “Вибраного”

Станіслав Новицький народився майже під новорічне свято – 27 грудня 2000 року. Рідне село на Одещині – Павлівка (або ще Туманове). До райцентру – 25 кілометрів, до найближчої залізничної станції Затишшя (на лінії Одеса – Київ) – 40 км. Кінець XVIII століття – час заснування села на землях поміщика Туманова. Початок століття XXI – час підростання тут поета, який дорослим любить розшифровувати загадки туманів. Але десь же він їх побачив уперше. Можливо, теплим літнім ранком, коли мама й батько збиралися на роботу. Туман повернувся пізніше уже дорослим відчуттям продовження й переродження усього в цьому світі.

“Я той туман, який з небес воскрес”. Із тих павлівських-тумановських білокожушних туманів батьки із 10-річним Стасом переїхали до Кіровограда (нині Кропивницький). Там є єдина повністю збережена земляна фортеця України і колишній готель “Версаль”. Натяк на локальність козацького форпосту на південних межах імперії й таку ж локальність хоча б назвою дотягнутися до європейських палаців?

Фортеця впритул обступлена спорудами радянського часу, маленька, але чи не її присутність підказувала Стасу його дорогу: “...мав вступати на історичний факультет педуніверситету... Але пішов у армію (добровільно), а потім вступив в Академію на командно-штабний факультет. Цей вибір я зробив свідомо, поезія завжди у моєму серці. Але армія це мій обов’язок... тут цікавіше. Я отримав такий досвід, що можна тільки мріяти”.

Написала Стасу: “Запам’ятовуйте, щось занотовуйте (що не є забороненою інфою). Чиїсь репліки, короткі історії. Раптом захочеться колись писати прозу. Узагальнювати досвід”.

Стас: “Колись... Можливо.... у пам’яті закарбувалося багато епізодів. Всім моїм по 18. Лише декілька мого віку. Бо вступали вони з ліцеїв: Танкового, Патріота, Кадетський корпус. А я цивільний. Ну, вже ні! Спочатку в Києві служив, а потім вступив. Досі пам’ятаю звук метро за нашими вікнами”.

У центрі міста, де Стас ходив до школи (тобто у Кіровограді, а від 2016 року – Кропивницькому) є вулиця із назвою, ніби з чернетки містобудівного плану – Велика Перспективна. Чому із чернетки? Бо назви ще ніби не придумали, а велика перспектива руху вперед уже вимальовувалася в просторі. Головна транспортна артерія міста зберегла бруківку XIX століття. По ній відкрокувало чимало офіцерських чобіт із шпорами, бо існувало в тодішньому Єлисаветграді юнкерське кавалерійське училище, яке стало основним постачальником офіцерських кадрів кавалерії в Російській імперії, зокрема, для кавалерійських частин Київського, Одеського та Харківського військових округів.

Стас ще підлітком почав відвідувати обласну літературну студію “Степ”. Після школи знову переїхав до села, тепер уже без батьків. Високі Байраки біля Кропивницького, неподалік – заповідне урочище “Сарганівський ліс”, який зростає на схилі глибокої балки. За словами фахівців, там трапляються популяції реліктового виду. Чи така вже реліктова поведінка хлопця, який пише вірші в тихому селі, а не підкорює одну за одною столичні чи хоча б обласні літтусовки?

Лист про Стасових учителів

“...білі вуста черешні/ всміхатимуться нам/ коли навіть на моєму / віконці / не буде/ маленького горобчика...” Вітаюся з вами цими рядками Стаса. Він не ставить досить часто розділових знаків і одне слово виносить в окремий рядок. Так багато хто робить у наші дні в різних країнах. Літературні студії як форма спілкування старших віршувальників з молодшими теж іще не відмерла на тлі численних груп у соцмережах, де поширюються й коментуються тисячі текстів. Причому, в сусідній Польщі їх частіше називають майстер-класами, коли досвідчений автор багатьох книжок у вузькому колі (часто чаємкавою з печивом) аналізує написане переважно школярками, студентками і жінками на емеритурі (щоб не писати “пенсіонерками”). Іноді до пань поважного віку приєднуються їхні ровесники. Хлопці трапляються там зовсім рідко. Найчастіше місцями літературних зустрічей стають бібліотеки.

У Кропивницькому, на одній з найстаріших околиць міста – Кущівці – розташувалася бібліотека № 5. Там любив бувати постійний читач Станіслав Новицький.

Колись будинок слугував родині священника і церковноприходській школі, тобто традиційним доповненням до церкви. Храм знищили в 1930 роках. У колишній ЦПШ вже містилася бібліотека. Неподалік від неї тепер працюють Кущівська гімназія та школа. Тож можливі Стасові читачі навчаються і працюють ще й там, а бібліотекарі (можливо, небезпідставно) вважають, що саме вони помітили його літературні здібності й допомогли їм розкритися.

Вплинула на формування смаків і загальну начитаність хлопця поетеса Антоніна Корінь, бібліотекарка на фахом, наукова співробітниця літературно-меморіального музею І. К. Карпенка-Карого.

Стас: “Моя землячка Антоніна Корінь колись навчалася в Харкові... Часто при розмові згадувала про нього... Вона Вас знає і вітання передавала Вам! Нехай ця ніч буде тиха...”

Знайшла публікацію пані Антоніни, випускниці колишнього Харківського Бібліотечного інституту (нині державна академія культури) про Станіслава Новицького. “Крім поетичних, він має й інші здібності: пробує писати прозу, епіграми і критичні статті про творчість письменників Віктора Погрібного, Івана Драча, Наталії Пасічник. Цикл його сатирично-драматичних епіграм було опубліковано на гумористичній сторінці “Літературно-Кропивницький шарварок” у “Першій міській газеті”. З цих мініатюр у 2-4 рядки, присвячених Надії Гармазій, Дмитру Павличку, Михайлу Слабошпицькому, Василю Бондарю, Дмитру Кременю, Петру Мідянці та Вано Крюгеру, Станіслав Новицький постає як читач-інтелектуал. Він знайомиться, листується, радиться, телефонує багатьом видатним сучасникам. Його знали ще до першої книги (“Акафіст коня”), виданої у дев’ятнадцять літ. У двадцять, у другій книзі, заявив про відчуття поетичного “полудня” – часу високого сонцестояння, зеніту”.

Назва “Полудень” має своє виправдання для вимогливого автора. Ідеться не про вік, коли з полуднем віку вітають на 50-річчя. Степовий полудень навіює різні бажання: швидше знайти прихисток, якщо випалює дорогу спека або перемітає її снігова буря; іти, підставляючи обличчя вітру й сонцю; бачити далеко на долоні степу, а лінію життя на своїй долоні не тлумачити ніяк, бо вже не перший рік щодня можна порівнювати на сайті ЗСУ карту бойових дій на Донбасі. 2021 рік. Далі – Харківський зошит з війни. Але я поспішаю. Ще був тоді у курсанта Новицького час почитати під полудневим сонцем Маланюкову “Степову Елладу” (бо теж поетичний учитель, хоча й віддалений часом і простором, сотник Армії УНР, ад’ютант командувача).

Тепер Кропивницьке літоб’єднання “Степ” носить ім’я Віктора Погрібного. Він народився і помер у Матусівці Кіровоградської області. Переніс випробування війною. Змалечку пас худобу, працював їздовим, причіплювачем на тракторі. Найяскравіший період життя – навчання на факультеті журналістики Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка. Про його студентські роки так пише літературознавець Григорій Клочек: “Деякий час Віктор квартирував у приміській Боярці разом з Василем Симоненком – майбутнім лицарем української поезії. Товаришував з Борисом Олійником, Вадимом Крищенком, Леонідом Тендюком, Тамарою Коломієць, Станіславом Тельнюком, Андрієм Крижанівським. Змагався в майстерності ліричної мініатюри з Миколою Сомом. Ходив на засідання університетської літературної студії, якою керував аспірант Юрій Мушкетик”.

Газетярська робота у республіканській та обласній пресі залишала мало часу для віршів. Промовиста назва збірки віршів Віктора Погрібного – “Напис на шибці”. Чомусь уявилося не запилене скло, на якому хтось вивів пальцем “Помий мене!”, а напис дощовими краплями, які вимальовують на склі бризки-ієрогліфи. У поета обмаль часу, щоб їх розшифрувати. Щоб знайти відлуння поезії Погрібного у верлібрах його літстудійця, процитую “Казку про мову”, написану молодим іще Віктором.

“Був собі чоловік та жив собі / великим паном-товаришем, / та попросив у Бога / зрівняти усіх / видами облич, / носами й голосами, / і щоб було / без Польщ і Латвій, / а тим більше – / без Українців і Францій... / Бо головне, / казав пан-товариш, / щоб людина мала / два вуха й живіт, / і кружало, / в якому сало лежало б... / І послухав Бог чоловіка, / і зробив для нього благо. / Але одразу не зрівняв / носи і голоси – /облич не чіпав. / Він, для початку, / в усьому світі залишив / лиш одну квітку – білу ружу, / яку любив чоловік”. І написано те в часи, коли всі в Союзі мали рівнятися на одну мову-квітку, а голову мати, аби було у що ковтати.

Цікаво, що кружало – це не тільки круг (наприклад, гончарний), а ще й шинок, корчма, де “кружляли” горілку. На Харківщині кружалами називали айстри – круглоголові променисті квітизорі, що ростуть по українських селах не тільки у дворах, а й уздовж стежок на городах.

На тижні їхнього одцвітання, 1 жовтня 2017 року Віктора Олексійовича не стало. Доктор філологічних наук Григорій Клочек так прощався з другом у просторі позанекроложних слів:

“Сам по собі він не сторінка, а цілий розділ, а точніше, окремий том у багатотомній історії літератури та журналістики нашого краю. Шістдесятник, і цей дух шістдесятництва він приніс у провінційний Кіровоград.

Залюблений у степовий край і у свою рідну Матусівку, що неподалік Арсенівки. В останні роки більшість часу проживав у батьківській хаті, у якій господарювала його племінниця. В Арсенівці він з величезними зусиллями створив меморіальний музей Івана Тобілевича (Карпенка-Карого) – саме тут на березі Великої Висі зберігся будинок поміщика, маєтком якого управляв Карпо Тобілевич, батько драматурга. Я часто гостював в Матусівці. Приїжджав сюди з дружиною весною, влітку восени. Годинами говорили про Україну, її проблеми, про літературу. Осиротіла Арсенівка, осиротів викоханий, доглянутий ним “Степ”, з якого пішли у літературу десятки його вихованців”.

Лист про доцільність “Вибраного”

Тихого неба над головою тій людині, яка читає мої спроби написати ескіз літературного портрета молодого поета, який серед літераторів Кропивницького друкується в українських журналах чи не найчастіше. Сторінку його у соцмережі супроводжує фото обкладинок тих видань: “Вежа”, “Степ”, “Дніпро”, “Чернігів”, “Німчич”, “Буковинський журнал”, “Дзвін”, “Золота пектораль”. Отак і мені в 20 років хотілося надрукуватися в усіх літературних журналах України. Природний максималізм молодості. Тепер журнали швидше зникають, аніж народжуються нові. І листування з редакціями зникло, як майже розчинилася в часі й просторі рубрика “Листи читачів”. Так і тягне пробігти поглядом кілька сторінок Гоголя, його “Выбранные места из переписки с друзьями”. Процитую мовою оригіналу: “Я как рассмотрел всё то, что писал разным лицам в последнее время, особенно нуждавшимся и требовавшим от меня душевной помощи, вижу, что из этого может составиться книга, полезная людям страждущим на разных поприщах...”

Чи так само у XXI ст. поети чекають відгуків на свої книжки, особливо на “Вибране”, ніби слово уважного (професійного) читача тотожне душевній допомозі? Чи це прагнення підвести риску під певним періодом свого життя й рухатися далі іншим або й тим самим, уже второваним, шляхом? Не уявляю, бо на власне “Вибране” досі не спромоглася.

Про “Вибране” Наталки Пасічник “Стрічка контролю” Ста-

ніслав Новицький написав: “Вибране – це (особливо для поета) узагальнення пройдешнього, роздуми над тим, що вже було написано та сказано. Кожен читач обирає для себе щось одне з того чи іншого автора, перетворюючи його у своїй уяві у якесь надзвичайне божество”. Ой, відносно божества – невже сам у таке вірить?!

Молоде вибране – це ще й випробування для старшого автора передмови. Надто велика різниця у віці та й темпах насичення книжками, людськими стосунками і власними засвоєними штампами й самоповторами.

У Стаса одна із збірок має назву “Полудень”, автор передмови – головний редактор журналу “Літературний Чернігів” Михась Ткач свою прозу задовго до народження Стаса, 1979 року, назвав “Сонячний полудень”. Випадковий збіг чи прагнення обох авторів, які дебютували в різні десятиліття, до високої творчої планки? Щоб сонце в зеніті над головою і видно аж до небокраю й хороше, й лихе.

Михайлу Михайловичу 84 роки. Живе в Чернігові. Й тут для Стаса спрацював необмежений віковими чи географічними умовностями простір пошуку людини, яка перечитає рукопис і озветься передмовою.

Процитую фрагмент передмови до “Вибраного”. Михайло Михайлович назвав її “До молодої яблуні схилюсь”. Він порівнює поезію С. Новицького з молодим весняним громом. Додала б, що тим громом автор не намагається приголомшити, оглушити. Це грім, який поступово докочується-підступає зі степу, бавиться з далекими блискавками на обрії.

“Вона сучасна, не обтяжена римою, справжня, хвилююча, як степовий вітер, запахуща, як полиновий цвіт, мелодійна і глибоко національна. Бо в ній – незбагненне диво природи, яке постає у слові у міфопоетичних образах, де ліс відчуває нас краще, ніж люди, де осінь закохується в зиму, а весна одягає брунькате намисто, де „вітер пробуджує степ”, „ і мружить ніч свої печальні очі”, де все довкола дихає, думає, діє, бо воно живе...”

Не обтяжена римою – звучить для мене двозначно. Кажемо про того, кого не особливо поважаємо, як про людину, не обтяжену інтелектом. Точніше було б сказати, що рима не стримує, не диктує мелодики співзвучності слів, якої іноді Стасу бракує, коли береться за традиційні строфи. Рима - не тягар для поезії, але й не канон, від якого не варто відступати.

Неримованого, неритмізованого стає все більше, а читачів, які самі не пишуть і не мають рідних чи друзів серед віршувальників, усе менше. Не виникає у потенційних читачів відчуття “я б так не зміг” , а навпаки, зловтішне глузування “Тю, такі тексти і я можу писати, просто не хочу”.

Стас Новицький пише іноді без самовимогливості. Часом виглядає, ніби вправа у душевній каліграфії: повторю в черговий раз про туман чи цвіт – і нарешті буде неперевершена метафора.

Йому пощастило на перекладача. На мою думку, уже вісімдесятники замолоду самі бралися за переклади, а у відповідь їх перекладали різними мовами тодішнього Союзу. Соцтабір (найчастіше – Польща, НДР, Болгарія) з’являлися для більшості цього літпокоління пізніше, на межі Союзу й незалежності. Якщо тебе переклали англійською мовою для Великої Британії або США – то особливе визнання. Ще існували гонорари за публікації, тобто переклади в газетах, журналах, антологіях і колективних збірниках були додатковим шматком хліба з маслом. Поети, які народилися на межі тисячоліть, дякуючи інтернету й соцмережам, швидше знайомляться зі світом літератури різними мовами, часто перекладають самі себе англійською. З текстом без рим і ритму не дуже й складно влаштовувати лінгвістичне тренування.

Ось із таким поясненням для молодших підступаю до післямови “Вибраного”. Її подали у книжці тільки польською мовою, як і переклади. Правда, занадто уважний читач знайде, що, наприклад, вірш “kiedy wracasz do swojej rodzinnej krynicy” (фінальний у добірці перекладів та й загалом у всій збірці) є українською мовою у “Вибраному” раніше, у розділі “Повторення”. Чому не подати дзеркально оригінал і переклад, а не розсипати їх у різних частинах збірки, мені не вдалося знайти для себе і вас пояснення. Читати вільно будь-якою слов’янською мовою може не кожен. Розраховувати, що книжка буде поширюватися у Польщі – тоді її треба було робити повністю двомовною, як, наприклад, робила свого часу Lucja Dudzicska (?уція Дудзінська). Вона мешкає в Познані, На обкладинку свого “Вибраного” винесла дві назви – польською і болгарською: МЕТАmorfozy. Wybrane і МЕТАморфози. Ще раніше ця представниця середнього покоління поетів Польщі видавала в Україні свою польсько-українську збірку.

Але повернімося до “Вибраного” Станіслава Новицького.

Автор символічного роздуму над прочитаним польський поет і перекладач Тадей Карабович назвав свою післямову “Przebudzenie gal№zek” (?робудження пагонів). Він живе у Любліні, тобто майже поряд із польсько-українським кордоном. Пише про українських поетів різних поколінь (Ігор Калинець, Леся Степовичка, тепер і Станіслав Новицький). Найважливіше, що виділила з його тексту: “Пояснюючи сутність поетичної мови автора, варто звертати увагу на свіжість і піднесеність його віршів... вони шепіт і крик про правду і свій час”. Підсумкове твердження відгуку-післямови: “Користуючись власним досвідом, вводить нову семантику в тканину віршів. Твори поета легко читаються як і з точки зору композиції, так і за змістом. Звісно, автор занурюється у свій міфічний простір, щоб передати нам своє особисте розуміння поезії”.

Додам ще думки двох поетес – написані з іншого приводу, поширені в соцмережах навесні 2022 року і співзвучні з моїми листами до “Вибраного” Станіслава Новицького.

“Він має секрет заклинання слів. (Відомо про заклинання вужів, заклинання коней). Метафори можуть наближати і віддаляти. Поет, як планета, кружляє навколо суті, кружляє навколо сенсу” (Луція Дудзінська, Познань, Польща).

“Пустельне місто, та проте
довершеним здається простір.
І ллється світло з високості,
де Бог невидимий іде” (Надія Позняк, Суми, Україна).

Лист про знахідки

“Прочитай і передай товаришу”. Замість привітання писали на листівках Другої світової війни. Отак і я визбирую цікаві образи у книжці, щоб вам захотілося прочитати її повністю, а вже зараз можете передавати друзям: Стас Новицький, почули! Варто знайти у соцмережах чи бібліотеках.

“Вибране” ділиться на численні розділи або точніше життєві глави. Іноді вони дублюють назви попередніх книжок Стаса (наприклад, “Акафіст коня”), іноді протокольно вказують на місце написання (“З харківського зошита” з конкретикою весняних дат весни-війни 2022 року).

“Ой, чий то кінь стоїть...” Став, ніби молиться траві. Можливо, у всього живого є свої акафісти, свої безсловесні поеми, які служаться стоячи. Акафіст дуба і коня. Так Всесвіт молиться щодня.

Найнесподіваніший акафіст трапився мені в ранній юності. Наприкінці того потертого молитовника, на кількох вільних сторінках невідома мені жінка 1942 року у моєму рідному селищі на Харківщині вела щоденника. Записи були короткі: якого дня саджала картоплю, коли пограбували сусідів, про товари на ринку. Але один день врізався у пам’ять рядками: “Прилітали ворони на Шпаківку. Дуже гуло. Ховалася в погріб”. Оте “прилітали ворони” про бомбардування нагадувало баладу або історичну пісню.

“...ліплені голови з попелу” накладаються на нинішні репортажі з територій бойових дій. Як читатиметься текст після війни – ніби про страшний сон? “тінь одягнула мою сорочку і хоче бути справжньою людиною...”

Образне коло першого розділу не таке й широке (сорочка, кінь, могила, трава), але вибудовує неоромантичну баладну картинку, де ніяк не обійтися без чекання і смерті: “хтось запросив до нас пітьму що не стукає у двері / біля її ложа долоні гріє трава / Десь поряд: /село у якому стара мати чекає свого сина / з далекого поля /вона вишила для нього сорочку / з весняних квітів які ростуть /на могилі батька...”

Трирядкові поезії “Багряна вода”, “Срібні хати” могли б перегукуватися із хоку – жанром японської лірики ще XV століття, але написані вони без суворої довершеності образу, а ніби етюд із відкритим фіналом. Мовляв, обирайте самі, як далі потече думка.

Вірш “Туман який малює” – позачасове чаклування з білим кольором, білим кожухом і білою чаркою.

Розділ “Полинова кров” продовжує варіації на теми туману.

“Не розумію: /хто хоче бути птахою? /хто хоче бути туманом /
хто хоче бути кам’яною стіною /можливо, тільки я...”

Несподівано з’являється римований “Оковитий дзвін”. Соціальна картинка з відділення, де лікують алкоголіків. Фінал очікуваний і овіяний безнадією: “сто грам” в медсестри молю – / “Уж випіла! – взялі моду!”

У якому часі, в якій країні пострадянського простору (згадаймо назву Вибраного, там теж ховається слово “простір”) відбувається фінальний діалог. “Уж випіла!” – це медичка про себе? Згадалася історія харківського психіатра, який задовго до війни і навіть розпаду Союзу потрапив працювати галасвіта за Урал та лікував від алкоголізму росіянок, зокрема й колишню медсестру тієї лікарні. У неї був індукований, тобто навіяний психоз як реакція на негатив її повсякдення. То була медсестринська “мода” – випити на нічній зміні.

Наступні римовані вірші не додають оптимізму (рими в них досить посередні, вгадувані), страждають на вигуки “нам треба, люди, душу зберегти”. Та й листя сараною злітає на свіжу, бо пухку могилу. Черговий цвинтар для роздумів про скороминущість життя.

Можливо, третій розділ зазвучить інакше? Назва до пари “Акафісту коня”, зачіпає очевидністю несподіваного: багато хто обігрував образ змарнованих зусиль Сізіфа, але чи хто помітив його виснажене, навіть скуте розпачем лице. “Обличчя Сізіфа”.

Марнота марнот талановито вписана у 4 рядки вірша “Проминаючи осінь”. Тільки викотив камінь на гору літа, а вже йому знову котитися до мертвого підніжжя холоду. Чи порятує безкінечник живого життя, як візерунок на писанці чи внутрішній напис на шлюбній обручці? “стало менше туманів у яких можна сховатись від світу”. Сізіф у тумані особливо сумний. Але він буває й закоханим. Тоді камінь лежить під горою і можна фантазувати про вічне:

“торкнуся губ твоїх / і перегомін диких птиць / замовкне /
наздогнавши спокій...
Але знову заповзає в серце туман.
Осене / скажи мені /
як побудувати місток через /річку / яку я не бачу...”

Розділ “На березі кохання і жури” мимоволі відсилає до “Берега любові” Олеся Гончара і “Вогника у степу” Григора Тютюнника. У Станіслава Новицького “ще горить мій вогник у степу”.

Але у “Вибраному” просторо, тож наступний розділ “Сива адамашка” знову дістає із словникових глибин не кожному читачеві знайоме слово. “Адамашка” – це і шовкова тканина, і вироби з неї, і навіть у деяких діалектах – дамаська шабля чи рублячо-колюча турецька шабля з сильно викривленим лезом.

“сива адамашка сповзає як туман з дерев / і прямує до гирла річки /
а все таке млосне як ніч”.

У розділі “Зимове воскресіння” знайдете вірші про молоде кохання, яке вже відчуває: двоє людей можуть нагадувати дві тополі, між якими холодний вітер ворушить жовте листя. І в наступному розділі “Повторення” – осіння елегійність: “Тобі сниться білий туман нашої осені”. Кожен розділ все-одно залишає свою знахідку. Так відбувається і з “Тінню весни”.

“на княжій горі / простелилась трава / і тихо зітліла як горе /
на княжій горі / простелилася тінь
як білий рушник неозорий”.

Трава чи війна тліла на сході України, коли Станіслав Новицький обрав військовий фах і писав (розділ “Передчуття”):

“не бійся патрона в патроннику / не бійся що хтось перестане дихати / кожної миті обираємо щось чуже / коли немає надії /немає шансів побачити нове світання /коли ти прощаєшся зі своїми рідними /
Подумки”.

Так за туманами і навіть безнадією підводиться на повен зріст у просторі, де і слово – зброя, поезія розділу “З харківського зошита”. Найболісніша і найнасичиніша образами й асоціаціями частина книжки. Можна довго розшифровувати багатозначність майже кожного рядка чи речення. Хоча розділових знаків немає. Тільки великі літери на початку рядка натякають, що це вже нова думка.

“Воскресни із полум’я / і нехай біля цього вогнища /виросте калина / нехай вона буде високою / нехай вона щовесни /сниться мені своїм / білим цвітом / Нехай я згадаю про тебе / як про мить мого життя / поміж садом і терновим / гіллям”. 6 березня 2022 року, Харків. Уже палають багатоповерхівки Салтівки, агресор вдарив по майдану Свободи, Палацу праці. Цей вірш – ніби звернення до втраченого друга, але й до міста, яке стало відданим другом. Від ліплених з попелу голів до спопелілих знамен рухається “Вибране”. Будинок рад у Харкові, атакований ракетою рашистів, теж мав над фасадом кам’яні прапори. “полине попіл втрачених знамен / і возродивши душу ти не зможеш / забути втрачене тобою на землі”.

Але особисте розуміння простору (внутрішнього і спільного) тримається на парах-антонімах: втрата-здобуток, поразка-перемога, ненависть-любов. Причому кожне друге слово у цих парах потребує захисту й розуміння в усі часи, а особливо, коли поет і бронежилет – це не приклад із електронного словника рим, а наша дійсність.

P. S. Дещо із весняного листування між І. М. та С. Н.

Ірина. Зустрітися після перемоги на творчому вечорі автора і повернутися додому з підписаною книжкою – чудовий план.

Стас. Мені дорогі такі слова! Бо з Харкова дружив тільки з Миколою Возіяновим. І захоплювався покійним Анатолієм Перервою...

І. Ним справді варто захоплюватися. Не вистачає його. Досі не віриться. Ніби десь у своїй Вербівці мовчить, а потім озветься – віршем, пародією, телефонною розмовою. Ох... Будемо жити! Ви не в Х?

С. Були. Але ж люди ми військові. Надійшов наказ...

І. Дякую за години, проведені з Вашою книжкою. Переважно нічні, з планшетом у повній темряві. Дуже точна у Вас знайшлася назва. Відчувала фізично, як простір то ховається у квітку черешні, то розкочується вільною степовою хвилею ковили, течією Сіверського Дінця. Навіть літньою спекою безмашинного й майже безлюдного довоєнного майдану Свободи. Читала-вчитувалася, занотовувала. Раділа й журилася, як то буває із справжнім. У наступній збірці менше тримайтеся за рими. Вільний вірш у Вас гойдається за незбагненною сторонньому погляду амплітудою настрою і короткого змісту. На повторах і туманах, ніжності й болю.

С. Мало хто писав про ці книжки... Про ці вірші... Зараз Ви зігріли мені душу! Чесно! Дякую!

І. Ваші рядки берегли мене від нічної паніки. Малувато - одна незнайома Вам людина. Але теж...

С. Ви мені не чужі ...Нас об’єднує слово...А це дуже ріднить ...

І. Будемо триматися за слова, як альпіністи за мотузку. Сізіф – за камінь, а ми – за слова.

С. Мій друг із Польщі надіслав цей фільм.

І. Такі знайомі свистки польських залізничників, а далі сирени і постріли. У перші дні нападу в Харкові на телеканалі мій радіоколега, який свого часу воював в Афгані, начитав текст про повітряну небезпеку. Потім канал розчинився у марафоні новин. Його б голос до цього фільму – просто розрив був би.

С. Я сам вражений від його глибини. В перші дні велись бої на Кільцевій. Вони підійшли дуже близько. Крили “градами”. Декілька танків прорвались. І їхали проспектом. Але їх гупнули. Винищувачі їхні були як у себе вдома. ДРГ їхні ходили по Харкову. Ситуація була складна. Дамбу зі сторони Вовчанська в Старому Салтові було підірвано. Ми їх відрізали. Готувались на те що увійдуть. І будуть вуличні. Але зупинили на Кільцевій. Ми були учасниками і свідками цих подій. Вистояли, значить так захотів Господь!

“Безсмертні ви – і мертві, і живі –
У променях звитяги, духу, слави!”

Ольга СЛОНЬОВСЬКА.
Зі збірки “У камуфляжі і бронежилеті”

***

Минеться ніч, страшна рашистська ніч,
Затихне бій останній правочинний.
Мужі з античним профілем облич
І хлопчики з орлиними очима,
А ви ж таки урятували світ!
Ви там змогли, де інші зброю склали!
Безсмертні ви – і мертві, і живі –
У променях звитяги, духу, слави!
Ви нітитесь від вдячності й хвали,
Бо просто хлопці, бо – вчорашні діти,
І від всієї нації уклін,
Вам поки що не просто зрозуміти.
Та внуки возноситимуть ваш клич,
І вашу доблесть як ознаку чИну,
Мужі з античним профілем облич
І хлопчики з орлиними очима!

***

Глобальна нація: по всьому світі є,
Та України не віддасть нікому.
Історія – не тільки житіє,
А й спів дівчат і відгоміння грому.
І те, що не вміщається в слова,
Але звучить, як вишивки сакральність,
Як краю неба барва палевА,
Як шепіт лану, джерела дзюрчання.
Чи щось таке, як мамине тепло,
Як хліб із печі й вишні поміж листям,
Як місяцем побілене село
І вранішнє чистеньке-чисте місто!
Зоря зорить. Кричать перепелИ.
СтрумИться золото світЕл від вікон.
Ми тут од віку вічного жили
І жити будемо до скону віку!
А хто сказав, що це не наш Едем,
Хто посягнув на наш Донбас й Одесу?
Ми – вічні тут. Нікуди не підем.
Не вступимось! Це наші рідні креса!
Ні сумнівів, ні муки, ні вагань!
Не грай, Москво, свого дурного кІна!
Мов крайка, ясно світиться Кубань!
Пройдисвітко, це також Україна!
24.02.2022

***

Російська жінко, Люсько, Машко, Анько,
Із юних літ обута у кирзу,
Твого синка чи мужа (Ваньку-встаньку)
Й щоб поховати, вже не привезуть.
Так, ти завиєш, заголосиш – й звідти
Твої страждання вітер рознесе
На сто світів і в космос на пів світу –
Оце й усе, що станеться. Усе.
Й ти щось збагнеш, і проклянеш іуду,
І усвідомиш, що мовчання – гріх,
Ще й обпечуть тебе, як лялька вуду,
Тих кільканадцять тисяч “гробових”.
06.03.2022

***

“Межі моєї мови – це межі
моєї держави”
(Богдан Хмельницький)
Розмовляйте УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ,
Навіть якщо її знаєте поки що слабо!
Наша мова – для них похоронне коливо
Від якого вИздихають до останньої лаби
Всі, без винятку, абсолютно,
Хто приніс окупацію
і війну без причини
І хто молиться на фашиста Путіна
Дозволяючи те,
що він чинить!
Ми – єдиний народ. В нас найкраще військо.
Їхні ж думки людожерські. Їхні мізки – іржаві.
Розмовляймо мовою українською:
Генетично нам рідною, політично – державною!
Бог – високо, бачить – далеко.
Ми – народ героїнь і героїв.
На щО ворог сьогодні здатен? Плодити фейки?
В час війни НАША МОВА – убивча зброя!
08.03.2022

***

Ти – маленька серйозна дівчинка:
Ані плачеш, ані смієшся.
У кишеньці твоїй на папірчику
Номер мобільного і як ти звешся.
В тебе все вже відібрано, вкрадено,
Крім України, статі і зросту.
Твої очі, як виноградини,
А косичка, як мишачий хвостик.
Ти нічого не кажеш нікому.
Ти не граєшся, як всі діти.
Ти ведеш себе дуже скромно.
Ти не просиш ні їсти, ні пити.
І нічого на тебе не діє:
Ні цукерки, ні лялька, ні светрик
з бобрами.
...Ти живеш однією надією:
Що тебе розшукає мама.
10.03.2022

***

Уже весна. Ось бузьки прилетіли.
Цвіте по зАкутках колюча алича.
Зелений пролісок набрався сили
І також білим землю заквітчав.
З’явилися сережки, а край стежки
Трухлявий пень обсох і засвітивсь.
Гімнастка-білка дуже обережно
Шугнула з гілки, як прозора тінь.
Усе кругом і радісне, й не раде
(Безкровні лиця талої води).
Циліндри нерозірваних снарядів
Угору тичуть пальцями. Куди?
Сидить оса на тятиві розтяжки:
Граната мокра й від роси рясна.
Ще йде війна! Та в’є гніздечко пташка,
Бо вже весна. Бо вже весна! Весна.
19.03.2022

***

Вона, звичайно, жила десь Инде
ЗвАлась як звАлась – з’явилась просто.
Тепер вже наша красуня Муринда –
Кремова кицька з сіреньким хвостиком.
Мордочка мила, очі блакитні,
Ще й підколінки на кожній ніжці.
Така чистюля, як клумба в квітні,
Така гарнезна, як фото в книжці.
У бомбосховищі, у підвалі
Дитину в пальчик поцілувала,
Потерлась спинкою до матусі,
Наша Муринда, киця-котуся.
Сирена виє страшним дифтонгом,
Сирена гнеться вже евкаліптом –
Моститься киця на підвіконнику
(Богиня миру, мабуть, з Єгипту).
Світ у тривозі, як комп завислий:
Хапай, вдягайся – немає часу!
Передні лапки до скла притисла
Киця Муринда – і робить пАси!
Та – стоп, відбій вже, кінець тривоги:
Стихають хвилі, вмирають звуки.
Стає на лапки киця Муринда
Стрибає вниз і біжить до люльки.
Припнуті вушка, хвоста калачик,
Блакитний погляд – душа здригнеться.
Цілує лялю в маленький пальчик
Й лягає спати межи колесами.
24.03.2022

***

Це наша земля! Це наша земля. Це наша земля,
Навіть якщо вона вИпалена, чорна, і вся в руїнах.
А ворог – це ворог: чи ожив, чи охляв –
Рано чи пізно амінь йому зробимо
неодмінно!
Це наша земля. Це наша земля. Це наша земля,
Що вчора стікала багатствами –
“молоком і медом”.
Що завжди прекрасна і зблизька й здаля,
Що корчиться нині від болю, як жінка в переймах.
Народжує націю на всі майбутні віки,
Велику, потужну, яку не ввіпхати в раму.
Ми, русичі, – ми. Ми – козачки і козаки!
Це наша земля і це наша Вітчизна! Мама!
28.03.2022

***

Цієї ночі сніг мене збудив,
Останній сніг із холоднющим вітром:
Роздерлось небо на сімсот хустин,
Крізь тридцять сит просіялось повітря.
Весна сховалась, як мала синичка
(Лиш тільки дзьобик блискає крізь вічко).
Але на ранок всі сніги стеклИ:
Ні людям зла, ні Богові хули!
Аби ще так москаль навік ізслизнув
З вкраїнських піль, із нашої Вітчизни,
Чкурнув у власні плісняві “покої”
І пив гірку. Бо як він без гіркої?
28.03.2022

***

Бджоли – не звірі. Мирна громада.
Гарно живе і ґараздує до ладу.
Тільки напрОвесні – клята погода! –
Бджілки слабенькі, бджілки голодні,
Пасічник завжди на це має раду!
Але приперлась кацапівська банда.
Стала постоєм на місяць і днину:
Бджіл не дають годувати людині!
Зіроньки Божі, бджілоньки злоті,
Тихо гудуть – ще немає роботи!
Грітися треба тілом об тіло,
Аби хоч їстоньки так не хотілось!
П’яний москаль виліз танку на дуло:
“Будєт на каждава нашева улєй!
В каждом как мінімум пол кіло мьода!
Во! – как нажрьомса! Пашлі на ахОту!”
Бджоли як бджоли. Також українські –
Напад сприйняли як кадрове військо!
Як налетіли, як обліпили!
“Вєчная память” московським дебілам!
01.04.2022

***

Господи, кари! Кари і кари!
Скинь їх Росію гнилу в Тартарари!
Сіллю присип і вогнем запліши!
“Це плем’я умерло”, – з небес напиши.
Господи! Ти передбачливо мудрий,
Знищ кацапур – вони зовсім не люди!
Навіть не звірі, не гадь, не потвори,
Не Вавілон, не Содом й не Гоморра!
Господи, кари! Благаєм всенощно!
Те, що вони натворили, – без прощень.
Те, що вони ще виносять у планах,
Буде їм цвяхом у труні останнім.
Господи, кари! Кари і кари!
Скинь оцю нечисть живцем в Тартарари!
Ти – Всемогутній! Ти – Справедливий!
Господи Боже, вчини таке диво!
04.04.2022

***

Більше нічого. Одна порожнеча.
Днина похмура, та сонячний вечір.
Сонце вилизує чорні руїни,
Сонце жахається: “Це Україна?”
Кате московський, ти ще не контетний?
Досі чекаєш Везувію, Етни?
Думаєш, збрешеш – і знову повірить
Ангела Меркель (і всі проводИри)?
Думаєш, світ досі в тихому трансі?
Бог упирям не дає жодних шансів!
Сонце сідає за обрію купол.
Вік двадцять перший. На вулицях трупи
Місяць не прибрані, не погребЕнні.
В білому смерть ходить тінню вербени.
В чорному – погань, безмозгла, запекла,
П’яна у стельку – виходці з пекла.
Сонячний захід. Картина болюча:
“Вечір весняний під Києвом. Буча”.
05.04.2022

***

У Криму доцвітали магнолії
І весна утішалась шансом.
Називав мене ніжно *Ольвією*,
Бо на *Олюшку* я ображалася.
Ми не з’їли три пуди солі –
Пахлаву запивали соком,
Й ще не знали, що вітер долі
Нас розкИдає в різні боки.
Ми студенти були, філологи.
Ми кохали – і не признавалися.
Море хвилі котило під ноги,
Море гралося теж без галасу.
Принагідно все рідше бачились –
Крадькома ніби, сором наче.
Крим відплив, наче сонячний зайчик.
Київ кликав – тримала дача.
(Тобто я почувалась ображеною:
Та забудь мене, друже-враже!
Будь щасливий – зловив жар-птицю:
Я – провінція, ти – столиця).
Прикарпаття цвіло шипшиною!
По всіх схилах – рожево, корОнками.
А сьогодні твоя дружина
В трубку мовила: “Похоронка”.
І – тебе вже нема. Немає!
А війна є! Війна є! Війна є!
Й ще ніде не цвітуть магнолії.
Й вже ніхто не прошепче: “Ольвіє...”
07.04.2022

м. Івано-Франківськ

Волонтери Театру Франка

Нині ми всі своїми справами намагаємося наблизити День Перемоги. Не стоять осторонь і актори Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка. Отож їм слово.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Анатолій ГНАТЮК, народний артист України, позивний **“Джавелін”:**

“Сьогодні кожен на своєму місці повинен робити все можливе і неможливе для нашої спільної перемоги. Я разом зі своїми побратимами, акторами Національного академічного драматичного театру імені Івана Франка Олексієм Паламаренком та актором із позивним “Франко” в середині березня самоорганізувалися і почали давати концерти для наших воїнів. Допомагає нам у цьому добровольчий батальйон “Сектор безпеки Бориспіль 1” – вони забезпечують транспортом і апаратурою. Звичайно, коли ми збираємося туди, де гаряче, йдуть бої й ракетні обстріли, то маємо бути готовими до будь-яких ситуацій. Тому ми йдемо зі зброєю.

Виступати у прифронтовій зоні і волонтерити для мене – почесна робота, що триває вже вісім років. Але тепер йде повномасштабна війна і жодної безпечної поїздки немає.

Проводимо концерти і веземо гуманітарну допомогу не лише для військових, а й для цивільного населення, яке постраждало від ракетних обстрілів і тепер на звільнених територіях потребує невідкладної гуманітарної допомоги.

Я пережив, побачив і почув те, що й у жахливому сні не насниться. Нелюди руйнують мою Україну, вбивають моїх співвітчизників. Війна – це страшний час, коли ховають молодих. Але я не дозволяю собі розпачу і сліз.

Сьогодні вже всі знають, як постраждала Київська область. Саме на Київщині ми провели найбільше концертів-зустрічей, часом по чотири концерти на день.

У самому Борисполі, де сформовано згаданий вище батальйон, ми виступали і для ЗСУ, і для ТРО, і для волонтерів, і для мешканців міста. У середині березня все трималося на волосинці, і українці проявили себе як найкращі люди планети Земля. Це не пафос, це правда. Ті наші зустрічі були кришталево чистими, людяними і залишили в душі високу любов.

Переконаний, що такі концерти дуже потрібні. Завдяки їм ми можемо подарувати хвилини звичайної людської радості нашим славним героям, зробити так, аби вони розслабилися і хоч трохи усміхнулися. Зізнаюся, це непросто. На початку виступу треба знайти ключик до тих, хто просто зараз був під ракетами і, можливо, мав небагато надії вижити. Однак вижив, та душа ще напружена. Але недовго, бо коли ми разом, коли один одному допомагаємо, то врешті-решт тепло повертається і ми разом співаємо “Смереку”. Їхні усмішки та оплески – це найвища оцінка нашої роботи.

Згадую наш виступ у бомбосховищі шпиталю. Серед глядачів були лікарі та воїни. Саме в цей час розпочалася повітряна тривога. Медперсонал став хвилюватися, а бійці заспокоюють: “Ми подивимося, що там на горі, а ви продовжуйте дивитися концерт і відпочивайте”.

Ще пригадується концерт напередодні Великодня у місті Чугуєві, що на Харківщині. Це було 22 квітня. Ми привезли з собою гуманітарну допомогу та 1400 смачних і запашних пасок. Дорогою проїжджали Харків, де я багато разів виступав із концертами, а також гастролював з нашим театром. Було боляче дивитися на порожнє місто, зруйновані будинки. А в самому Чугуєві нас вже чекали. Разом із бійцями ми розвантажували гуманітарну допомогу. Для нас тут теж підготували подарунок – кожному по пасочці. Свою я привіз додому. Разом з родиною їв її на Великдень і згадував цих прекрасних людей. Крім воїнів у Чугуєві нас зустрічали звичайні жителі міста. Відчувалося єднання українців, те, що ми підтримуємо один одного. Ніхто нікого не залишив у біді.

Олексій Паламаренко та Анатолій Гнатюк

Давали концерти і в Києві – у Центральному військовому шпиталі, на залізничному вокзалі, дитячій лікарні “Охматдит”, навіть у метро. Вони відбувалися в березневі дні, коли в Києві була особливо напружена ситуація.

Добре пам’ятаю свій перший концерт, який відбувся в бомбосховищі. Велика подяка київській поліції, яка допомогла його організувати. Неможливо забути тих діточок, які там жили разом зі своїми матерями. І коли наприкінці вони танцювали під “Смереку”, для мене це була найбільша радість.

Не буду приховувати: коли почалася війна – я відчув внутрішній злам. Не вкладалося в голові, що таке могло статися. Переслідували страх, хвилювання, навіть паніка. Після першого концерту у мене сорочка була мокра, хоч викручуй. Але відбулася також дивна і прекрасна річ – страх, хвилювання і паніка кудись зникли. Натомість з’явилося відчуття, що ти комусь потрібен. Саме з цим розумінням ми їздимо і даємо свої концерти.

Вже відбулося близько тридцяти виступів. Про кожен можна довго розповідати. На концертах звучать гумор, весела пісня, театральні байки, поезія. Я роблю акцент на ліричних піснях про матір, рідний дім. Не обходиться без української класики – “Гуцулка Ксеня”, “Я піду в далекі гори” та ін. У фіналі ж обов’язково звучить “Смерека”, яку виконуємо всі разом”.

Актор із позивним **“Франко”:**

“Мої сольні виступи перед українськими воїнами розпочалися ще у 2014-2015 роках. Приїздити з концертами на схід запрошували друзі. Потім до мене приєднався Олексій Паламаренко, а згодом – Анатолій Гнатюк. Коли починали робити спільні концерти, то в нас була єдина умова, щоб вони відбувалися на самій передовій (у 2015-2021 роках це були Авдіївка, Красногорівка та інші міста сходу країни). Саме тоді у нас з’явилося багато друзів, з якими спілкуємося і тепер.

Після одного з нещодавніх концертів до нас підійшов командир підрозділу і сказав: “Ви навіть не уявляєте, скільки наших життів ви зберегли своїм концертом і забрали життів ворога”. Завдяки таким словам відчуваєш себе дуже потрібним своїй країні. Наш девіз – “Роби те, що ти можеш, і роби це максимально якісно”. Не маємо жодних амбіцій. Наше завдання – принести якомога більше користі Батьківщині, суспільству.

Хтось ходить з автоматом, хтось рятує життя. Але нам трьом уже за п’ятдесят і стрільці з нас не найкращі. Було відчуття, що не можемо повністю інтегруватися в цю війну. Але потім зрозуміли, що бійці після наших концертів йдуть на фронт не помирати, а жити. Про це нам кажуть самі воїни і їхні командири. Завдяки таким словам відчуваєш, що своєю творчою діяльністю ти робиш хоча б маленький внесок у нашу майбутню спільну перемогу.

Кожен концерт унікальний. Звісно, маємо програму, але завжди багато імпровізуємо. Згадується один з крайніх на сьогодні виступів на передовій. Розпочався обстріл, і ми з бійцями сховалися в підвалі будинку. Я сказав: “Маємо трохи часу, тож до вашої уваги концерт від Театру Франка”.

Програми наших виступів переважно розважальні. Ми відчуваємо, що потрібно бійцям на передовій. Пишемо фронтові коломийки. Вже вийшло десять випусків. У них оперативно відгукуємося на воєнні події. Нам кажуть, що по цих коломийках можна буде вивчати історію війни. Зізнаюся, вони досить гострі. Також розповідаємо театральні байки про те, що відбувається за лаштунками сцени. Такі розповіді дуже подобаються бійцям. Ми бачимо, як сяють їхні очі.

На війну не можна йти помирати за Батьківщину. На неї треба йти, щоб перемагати. Це та ідея, яку ми несемо своїми концертами”.

Олексій ПАЛАМАРЕНКО, заслужений артист України, позивний **“Поет”:**

“Коли почалася війна, я одразу відчув, що потрібно робити щось корисне для рідної держави, для армії, яка чинить спротив ворогові. Разом із колегами по сцені створили фронтову бригаду. До речі, тут немає нічого нового. Такі бригади франківці створювали ще під час Другої світової війни. До них входили найкращі актори театру. Ці бригади дуже тепло зустрічали бійці. Вони несли мистецтво, яке потрібне людям завжди. А під час трагічних подій таке мистецтво набуває особливої ваги. Адже коли йде війна – загострюються почуття.

Наша концертна бригада має назву “РПГ” за першими літерами прізвищ виконавців. Кожен з нас має власний позивний. Так само, як було і в запорізьких козаків: коли вони приставали до кошу, їм давали прізвиська. Зізнаюся, наш перший спільний концерт був найважчим. Аби нас послухати, бійці відклали поховання своїх побратимів. Для нас це було надзвичайно відповідально. У них дуже велике психологічне навантаження, а ми намагаємося допомогти їм відволіктися, розважитися, надихнути на нові подвиги. Після концерту командир підрозділу сказав, що тепер його бійці “порвуть кацапів”. Це була найвища відзнака нашої праці.

Після цього було багато різних концертів перед різною аудиторією. Вважаю, що ми знаходимося в хорошій творчій бойовій формі.

Мій покійний дідусь колись вчив: якщо можеш щось віддати, то віддай. І цим ти збагатишся. Людина багата, коли вона віддає іншим людям.

Під час концертів я читаю лірику Василя Симоненка, Володимира Сосюри. Ці вірші ми вчили ще в школі, але сьогодні вони набувають нового звучання, нового змісту. Також виконую власні поезії про нашу майбутню перемогу, про територіальну оборону та ін. Намагаюся передати свої відчуття простими словами. У моїх віршах немає якогось лукавства чи краси заради краси.

З великим інтересом публіка сприймає театральні байки, вони цікаві, яскраві і кумедні. А коли українці сміються – це не просто сміх, а сміх бойовий, в саме обличчя ворогу”.

“Київська Мадонна” та гімн УСС у костелі: як Україну підтримує католицька Європа

Євген БУКЕТ

Події в Україні настільки вражають набожних європейців, що українські пісні співають під час богослужінь, а за мотивами світлин із бомбосховищ малюють ікони.

Образ “Київської Мадонни”, яка ховається в метро від бомб створила художниця з Дніпра Марина Соломенникова. Прототипом стала світлина угорського фотографа Андраша Фьольдеша, зроблена в один із перших днів війни. Жінку з фотографії звуть Тетяна Близняк. 25 лютого вона разом із чоловіком, двомісячною донькою Марічкою та мопсом сховалися на станції метро “Театральна”. Як розповіла сама Тетяна, вони мали евакуюватися 26 лютого, але не змогли виїхати. Зрештою, їм вдалося дістатися до Львова.

14 березня “Київську Мадонну” на мільйонну аудиторію запостив консультант ватиканського Секретаріату у справах комунікацій Джеймс Мартін. Цього було достатньо для того, щоб майже точну копію образу відтворили в імпровізованій капличці на вулиці при школі сестер-францисканок у Неаполі.

Архієпископ Неаполя Доменіко Батталья наприкінці минулого тижня відслужив службу перед образом “Київської Мадонни”. А всі віряни, що були присутні на богослужінні, отримали й спеціальні маленькі образки із зображенням.

Ікона з’явилася в тій капличці невипадково. Саме в цей куточок Неаполя приїхали 50 родин-переселенців з України, зокрема з Києва, Маріуполя, Бучі. Їхні діти вже пішли до українського класу при школі сестер-францисканок.

А в Польщі, де перебуває найбільша кількість вимушених переселенців з України, в одному з костелів Варшави під час меси парафіяни з ксьондзом виконали пісню “Ой у лузі червона калина”.

У XXI столітті відбуваються неймовірні речі: звичайна киянка та її маленька донечка стали іконографічним образом сили та незламності українського духу. До нього мешканці італійського Неаполя та вимушені переселенці з України постійно приносять квіти та запалюють лампадки, молячись про закінчення війни в Україні. У той же час гімн Українських січових стрільців співають у католицькому костелі, також його виконує один із найуспішніших гуртів Великої Британії – Pink Floyd. Весь світ вірить у Перемогу України, а ЗСУ невпинно наближають момент капітуляції ворога.

“Ледь не вся Україна плакала над його “Трудовою книжкою матері”, його поезії та дитячі п’єси вивчають у школі”.

Бігли коні без упину крізь палаючу Вкраїну

До 85-ліття Миколи Томенка

Олеся ТОМЕНКО,
кандидатка філологічних наук, дочка поета

Сьогодні татові виповнилося б 85. Він виріс без батька, бо війна (та, що Друга світова) забрала найріднішого. Тато Данило пішов на Фінську війну, коли малому синочкові було лише два роки. Дитина чекала його – і він повернувся. Мав для малого подарунок – грудку цукру. Та солодка грудочка запам’яталася на все життя, бо стала гіркою. Тато привіз йому новий костюмчик і грудку рафінаду, якою він і побіг поділитися з друзями, з якими щойно робив гатку у каламутному потоці. Але друзі, побачивши чистенького Колю, до якого повернувся тато, насупившись і не змовляючись, кинули його до того каламутного потоку. Бо ж їхні батьки і досі не повернулися... І стояв малий Коля увесь мокрий і брудний, а з-поміж пальців стікав солодкий цукор (“Миколко, тато приїхав”).

А потім тато Данило пішов другий раз – на ту, що звемо Другою світовою. І більше не повернувся. Миколці заледве виповнилося чотири. Малий чекав його довго, чекав усе своє життя. Чекав міцних теплих батьківських обіймів, доброго слова, але так і не дочекався. Ота чіпка дитяча пам’ять, пам’ять майбутнього поета, забрала тата у поезію, прозу, пісню. Світом і світлом для нього тепер стала Мама, оспівана поетом: “Я щасливий, бо мав я маму – в цьому слові увесь мій світ”. Але недовгим було і те щастя, бо каторжна колгоспна праця забрала її, коли Микола закінчував 10 клас. Лише у 1982 році дізнався, що батько пропав безвісти у березні 1944 року, очевидно у страшному місиві Корсунь-Шевченківської битви.

А потім Миколі Томенку довелося 4 роки служити на мінному тральщику: тралити та знешкоджувати бойові фашистські міни у Балтійському та Баренцовому морях, залишені під час Другої світової війни. За 1958–1959 роки бойовий мінний тральщик, на якому служив старший матрос Микола Томенко, зробив 42 бойових виходи... 4 роки – між життям і смертю:

Чотири роки ходити по чорних
Рогатих головешках мін...
Щомиті чекаючи вибуху...

Напевне, тому наш тато – Микола Томенко – завжди був до нас добрим, як був він добрим, щирим, товариським до всіх, з ким зустрічався, навчався, приятелював, працював.

Сьогодні онуки Миколи Томенка, які, на жаль, не застали дідуся, але знають усі його пісні та дитячі вірші, теж мають 4 роки. Історія циклічна – вони теж діти війни. Такого самого віку, як був малий Коля. Замість колискової вони просять заспівати “Гімн” та “Червону калину”. А ще – найулюбленішу дідову пісню “Бігли коні через степ”, до якої прикипіли з народження...

У 2017 році я взялася упорядковувати книгу малої прози “Білі автографи”, яку тато понад 30 років носив до різних видавництв і отримував лише обіцянки. Він зробив собі один примірник самвидаву і дуже тішився ним. А мені хотілося, щоб та проза знайшла своїх читачів. Татове воєнне і повоєнне дитинство обпікало душу, коли читала ті маленькі шедеври, але мені здавалося, що війна відійшла далеко і залишиться лише у спогадах. Я переповідала своїм трирічним діткам захопливу історію, як малий Миколка із своїм сусідом Жориком у заметіль полізли в середину танка, який фашисти залишили у Жориковому подвір’ї, і як вони прихопили із собою кольорові олівці та ремені, зі страхом вилазячи із тої потвори (оповідання “У хуртовину”). Але чи могли ми подумати, що за пару місяців ці потвори знову поповзуть на Україну і нищитимуть наших дітей?

І той сирий і холодний погріб, в якому ховалися вони з братом і мамою, світили гасовою лампою і зрідка вибиралися на сонячне подвір’я, у 21 столітті знову стане зловісним символом і надією на порятунок. Хоча сьогодні ці погреби і підвали нерідко перетворюються на могили, а тих, хто з них на мить вибігає в пошуках води чи хліба, – прицільно вбивають снайпери.

Але Микола вижив і став українським поетом, справді народним, бо ледь не вся Україна плакала над його “Трудовою книжкою матері”, його поезії та дитячі п’єси вивчають у школі. За словами Емми Бабчук, однокурсниці та заслуженої журналістки України “на “Дикій груші” своєї першотворості Микола прищепив чимало гілочок власних новотворів – і дерево його таланту зарясніло збірками “Між берегами днів”, “Вишневий цвіт”, “Дорога до хліба”, “Сівба”, книгою народного болю “З трудової книжки матері”, збірками віршів для дітей, драматичними творами і піснями”. 26 книг. Дві з них – книга дитячих поезій “Дядько Вигадько” та книга п’єс “В чікуванні зоряного дива” вийшли вже після смерті поета. В архівах залишилися ще вірші на кілька книг.

А пісня “Червоних вершників” стала народною. Її друга назва – “Бігли коні через степ”, покладена на музику Олександром Білашем.

Пригадую, коли до тата дзвонили композитори (а працював він із Ігорем Шамо, Олександром Білашем, Анатолієм Пашкевичем, Анатолієм Гайденком, Віталієм Дем’янишиним та іншими), він зосереджено стояв біля телефону (того, що стаціонарний, дротовий) і уважно слухав, як з того кінця дроту лунає новостворена пісня. Він зводив докупи брови, схиляв голову і поринав у світ нової пісні. Адже коли його вірш ставав піснею – це було як народження дитини, це було свято, вибух, піднесення. Ми з мамою сиділи тихо і чекали, що ж скаже тато. Іноді він просив композитора заспівати пісню ще раз, щоб запам’ятати мелодію. А тоді наспівував нам, або просив мене підібрати мелодію на фортепіано.

І тоді в нас виникла ідея зібрати всі пісні і видати їх на диску. Яке було наше здивування, коли у фондах українського радіо нам знайшли кілька варіантів виконання пісні “Червоних вершників”. Ми постали перед вибором – яку з них включити до диска, адже виконання були різні, наче різні пісні. І ми включили всі три.

Але здивування було ще більшим, коли ми дізналися, з інтернету, що їх – сотні. Цю пісню виконують і аматорські і професійні колективи. А сам поет про це навіть не здогадувався. І пісню оголошують як народну. І все нові і нові колективи беруть її до свого репертуару сьогодні. Найпотужніше перше виконання – Заслуженої капели бандуристів, а за ним – Поліського народного хору “Льонок”, Ансамблю пісні і танцю Західного прикордонного округу, Українського народного хору ім. Станіслава Павлюченка, а ще – гурт “Мальви”, дитячий ансамбль “Сузір’я”, звучала вона на фестивалі патріотичної пісні у Луцьку в 2021 році у виконанні ансамблю “Любава”, на державному іспиті у Національній музичній академії імені Чайковського під диригуванням Тетяни Даньшиної у 2021 році. І це лише короткий перелік виконавців.

Ще Андрій Малишко звернув увагу на пісенність поезії Миколи Томенка і порадив звернутися до Олександра Білаша. Ось як тато сам згадує той час:

“Я відіслав йому “Бігли коні” — це була моя перша пісня. Я був студентом 1 курсу у 1961 році

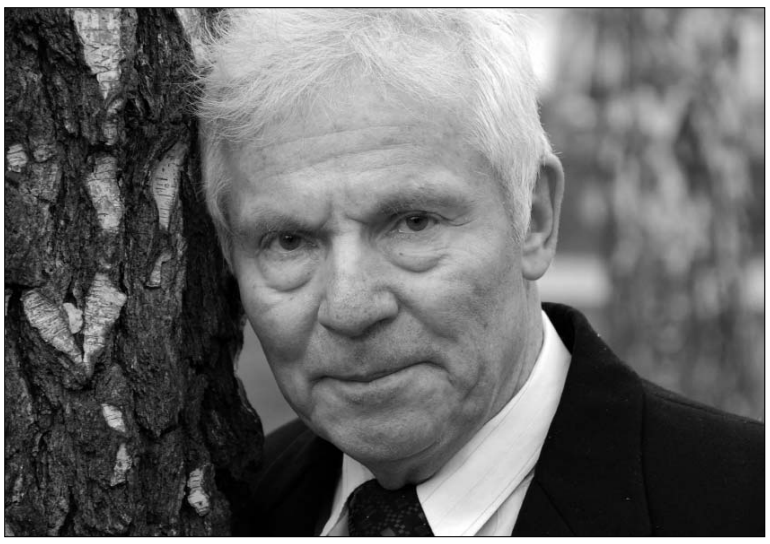

(*університету ім. Тараса Шевченка – О.Т.*). Дуже захоплювався історією, читав про козаків. Я ішов біля ВДНГ на Ломоносова, там наш гуртожиток був для філологів, і мені якась ритміка в голові, іду, крок за кроком, і так з виставки дійшов аж до Дніпра. Переповненим 38 автобусом не поїхав. І мені наче з космосу – раз! – я іду, іду: “Бігли коні через степ”... Далі мене рима приперла:

де червоний мак росте...

Ось уже два рядки є:

Бігли коні без упину / Крізь палаючу Вкраїну”...

Я ішов і записував, ставав під дерево і писав. А влітку дізнався від Олеся Лупія, що в Спілці О. Білаш виконував цю пісню”. Ці рядки сьогодні актуально звучать і зараз:

Бігли коні через степ,
Де червоний мак цвіте,
Бігли коні без упину
Крізь палаючу Вкраїну.

Приспів:
А за тином, там за тином
Проводжала мати сина...
Проводжала, посивіла,
Мимо коні пролетіли...

Не спинялись ні на мить,
Бо земля кругом горить,
І блищали шаблі гострі,
Не верталися хлопці в гості...

Приспів.

Не спинити їх ніколи,
Червоніють маки в полі,
І летять у вічність коні
Вже не бліді, а червоні...

Сьогодні матері проводжають своїх синів-героїв на захист України, багато з них вже зацвіло маками на спопелілих і розтерзаних вибухами “Градів” та “Ураганів” полях, не одна матір вже посивіла, оплакуючи тисячі зруйнованих і скалічених доль, тисячі безневинно вбитих дорослих і дітей.

Миколко, тато приїхав!

Нас, малих відчайдушних сільських хлопчаків, ніколи не лякав раптовий дощ... Отож собі – ні з того ні з сього. Мов небо розколювалось навпіл – зашумить над житами, над городами, над старою нашою кузнею, у якій, здається, ніколи не гаснув вогонь, над сільмагом, над вигоном, де ми вранці випасали корів, і над хатами нашими. Добре, в кого надійно вшиті вони.

‹...› Але цього разу ні грому, ні блискавки не було, – лише прошуміла раптова злива... Дерева, що були в сірій пилюці, аж ожили... зазеленіли, і якось дихати легше стало. Попід тинами, в глибоких рівчаках, несучи на собі сміття, перекидаючись, летіли кудись каламутні потоки... Ми, три-чотирирічні хлопчики, підставляли під них “млинки”, і вони оберталися в тих потоках, а над нами – через усе небо – високі веселки стояли... Замурзані з ніг до голови, і не помічали, як хутко летів час, як люди, мокрі від дощу, йшли з поля повз наші клопоти – їм не до нас було... Хіба здивує дорослу людину те, що ми в дану мить переживаємо? А нас тоді і каламутні потоки дивували. Ми раділи. Знаходили для себе утіху від них... Батьки наші були на фінській кампанії. Ми росли з матерями. Нас, хлопчаків, батьки яких пішли на ту кляту війну, було п’ятеро чи шестеро на одній невеличкій вулиці. Найстаршому – шість років. Він і верховодив над нами. Ми жили дружно. Кожен глибоко в душі вірив, що скоро повернеться його батько з війни... Уявлялися нам, малечі, міцні татові руки, що підкидають аж до стелі, бо матерям ніколи було за домашніми клопотами бавитися із нами. Вони лише гладили нас по голівках – те якесь особливе тепло відчуваємо й досі... І раптом, як грім з чистого неба, мамин голос:

– Коля! – це мене кликала мама, – хутчій, синку, до хати, – тато приїхав!!! Для мене то було такою радісною несподіванкою, що я не знав, що робити. Кинув “млинка”, що мені його дядько Іван зробив, сільський конюх, в якого праве око було перев’язане чорною пов’язкою. Кинув у каламутний потік, і, витираючи бруд-

ні руки об полотняні штанці, полопотів босими ногами аж до хати. Хлопці – мої друзі – тільки переглянулись, і чи то радість, чи сльози засвітилися в їхніх очах... Вони, мабуть, збагнули у ту мить, що мій тато уже дома, а їхні батьки ще на війні... Вони стояли над каламутним потоком, і кожен думав про щось своє.

Тато мій як стояв посеред хати у сірій шинелі, то так і кинувся до мене. Я єдине помітив: як у нього сльози зблиснули в очах... Подумав, що татові стало жалко мене від того, що я такий брудний, нестрижений... Він, певне, там, на війні, уявляв мене не таким... І мама плакала, і сусіди витирали сльози... Усе це я пам’ятаю. А тато радісно уже підкидав мене аж до стелі і все цілував, цілував у чубчик, щічки, мокрі від дощу і того каламутного потоку... І все тато розпитував мене, розпитував... А старший мій брат Євген був у цей час десь на конюшні і не знав ще, що тато приїхав. Мама якось тепло, без докору сказала: – Та він же тобі он шинелю забруднив, – і, витерши руки об фартух, дістала рогачем із печі борщ у великому казанку. Потім виймала дерев’яною лопатою із печі хліб, що пах на всю хату... Виймала підрум’янені пиріжки з капустою. Готувала мама стіл для тата, для гостей. А тато, притиснувши мене до грудей, відповів мамі: – Шинеля ця ще й не таке бачила, правда, синку? Тато так довірливо запитав мене, що можна було повірити: я й справді знаю, що бачила сіра татова шинеля, мов і я був там разом з татом...

...Хлопці ще стояли коло брудного потоку, який уже не з такою силою дзюрчав у рівчаку. Видно було, що вони і не збиралися нікуди йти. Їм не вірилося, що прийшов мій тато з фінської кампанії. Гадали – гукала мати так, аби заманити до хати. Мені ж хотілося вилетіти із цих білих, з рушниками, стін, помчати до своїх друзів-однолітків і розказати, як тато теплими долонями підкидав мене високо-високо, як цілував мене в чубчик, щоки, як притискав до грудей своїх. Розказати хлопцям, як пахне димом і ще чимось особливим сіра татова шинеля. Розказати, який красивий у мене тато. І не подумав тоді, що саме цим я завдам їм ще більшого смутку, не вигойного болю, гіркої досади... Мій тато прийшов, а чому це їхні не прийдуть? Вони і думати про це не хотіли, бо ж їхні батьки такі ж, як і мій.

І все ж я вийду до хлопців після того, як тато вимиє мене в цинкових ночвах пахучим милом, якого я ніколи не бачив, витре цупким полотняним рушником, розчеше мені голівку і одягне в білу сорочечку і темно-синій костюмчик, який привіз для мене. На мені буде такий же темно-синій беретик, нові шкарпетки і красиві сандалики. Я вийду до хлопців з великою, аж світло-синьою грудкою рафінаду, що тато в речовому мішку привіз із фронту, і поділюся із своїми друзями. Хай попробують і вони того солдатського рафінаду і запам’ятають нехай, якого смачного гостинця привіз мені тато з фронту... Коли я прийшов до своїх друзів, вони мене чомусь не впізнавали чи не подали виду, що впізнали... і мені зробилося боляче... Вони відвернулися від мене: мовляв, звідки ти тут такий узявся?.. Щойно ж у каламутному рівчаку в “млинка” з нами грав, а зараз, бач, паничем став... А я ж поспішав до них з найкращими намірами: поділитися радістю і солодким-пресолодким солдатським рафінадом. Хлопці й далі гатили рівчака, щоб зупинити воду, а вона, як на те, валяла ту їхню загату і продовжувала текти собі. Хлопці чомусь не розмовляли зі мною. Ні про що не розпитували. Ніби й не було мене серед них, ніби я ніколи з ними не товаришував, не пас телят, не лазив разом по деревах, не рвав штани об сучки сухі, не бігав із самокатом по селу, здіймаючи стовп куряви, не їв розмочені у воді сухарі, посипані зверху сіллю, чи в холодні морозяні зими не сидів разом із ними на гарячій печі і не лузав гарбузові зернята прямо із дека... А зараз я був для них чомусь чужим...

Але чому? Це залишилося для мене загадкою. Я не міг збагнути, чому вони від мене відвернулися. Важко сопіли і, стоячи на колінах, продовжували гатити гатку... Потім, видно, у них увірвався терпець, бо я і далі стояв і спостерігав, як вони хочуть зупинити воду, бо ж і сам не так давно повзав на колінах коло цього ж рівчака. Але сталося найнесподіваніше, те, у що я й досі не можу повірити. Оту їхню раптову мовчазну злобу прорвало, як вода прориває загатку. І мої ж друзі, з якими я облазив не одне дерево, не один ярок чи вибалок, стали не моїми, далекими, чужими... Певне, подумали, що я їх зрадив, одягнувшись у новенький костюмчик, і що я вже ніколи не буду їхнім, тобто – своїм, таким, як і вони, – обірваним, замурзаним. Та ще й беретик на мені. Такого не було ні в кого на все село. Але ж я ніс їм рафінаду із відкритим серцем, щирою душею. Не зрозуміли вони моєї радості, не розділили її разом зі мною. Той старший, що весь час стояв на колінах і в якого руки були по лікті в грязюці, щось шепнув їм – і вони, не гаючи ні секунди, вхопили мене за руки і ноги і, розгойдавши, кинули в новенькому темно-синьому костюмчику і в такому ж темно-синьому беретику у той каламутний потік... а самих – як вихором знесло. Поховалися по хатах, у повітках, на горищах... Я лежу у тому рівчаку, а через мене каламутна вода несе сміття, тріски, паліччя, недоїдки качанів, бур’ян, віхті соломи... В очах моїх потьмарився світ, і відчуття радості зустрічі з татом заступили сльози... Я ледве вибрався з того рівчака, що йшов попід самим нашим тином, і, тримаючись однією рукою за стару лату, в другій все ще тримав розмоклу грудку рафінаду, відчуваючи, як він тікав кудись крізь мої липкі, брудні, мокрі пальці... Капає солодка вода у каламутний потік...

Кіт

Я вже більше не сидів у тому глибокому сирому погребі. На другий день, як тільки вигнали німців із села, повернувся до хати наш великий сірий кіт. Щоправда, я його ледь упізнав – постарів, схуд, був з підбитою передньою лапкою. Це той самий сірий наш кіт, якого фашист ударив чоботом під живіт, коли той шкрябав коло дверей солом’яного “дідка” – просився на вулицю. Я дивуюся: і як тільки кіт відчув, що вже й духу фашистського немає?.. Це для мене ціла загадка. Коли ми виходили з погреба, у нас на порозі лежав наш рідний Мурчик, зібгавшись у калачик... Зрадів, узяв його на руки, міцно притис до грудей і гладив, гладив... – Як довго не було тебе, Мурчику, я думав, що замело десь, – говорив до нього так, ніби він усе розумів. А мабуть, таки розумів, бо очі у нього розумні, і мені хотілося усе йому розповісти... Мій котик діставав кігтями аж до тіла, і тільки вуркотів від задоволення. Отак і блукав він десь у диких степах, звиклий до вибухів, холоду й голоду... Один-однісінький. І все ж не забув про хату. Мама знову побігла в лікарню до Жені. Знову не буде цілу ніч її. Мені страшно самому в хаті з побитими вікнами. Я беру Мурчика і йду з ним до сусідів, до Петі, до Жорика. Там веселіше. Ми цілими днями граємось на теплій печі. Непомітно і день пролітає... А від тата нема та й нема звісток... Де ж він, де?

Батьків плуг

Здається, батьків плуг ішов найглибше. Батько клав скибу на скибу так, ніби обережно перегортав аркуші найдорожчої йому книги... Ніколи не бив коней, не кричав на них. Знав: так далеко не поїдеш. Ото й ішов зранку й до самого вечора бронзовочолий, обвітрений, із латочками солі на лопатках. Ішов красиво, натруджено, а гарячі лемеші заплітали вслід за ним чорну косу неговіркої ниви...

Іди, сину

Іди, сину, нехай хурделить, нехай курить, хай з ніг збиває. Нехай, аби повернувся тільки. Там, за ворітьми, там, за білими, там, де проводжала і зустрічала я, гарцюють коні – копита збиті геть, гриви посічені, сідла позчовгані, їсти не їсться їм, пити не хочеться, а відв’язатися уже не в силі. Син не вертається. Стоїть і досі він, стоїть з гвинтівкою, стоїть і дивиться, чи там ніхто не йде, злобу ховаючи. Стоїть, вдивляється, щоб перетнути шлях навіки зайшлому...

Ви так далеко вже

Над вашою вічністю, тату, журавлі летять. Кур-ли, кур-ли! Так високо, так далеко, як ви від мене. Кур-ли, кур-ли... Зелене в спориші подвір’я і Ви тримаєте мене на руках... Тонесенькі мої рученята обнімають Вашу шию і досі чую те тепло. А чорним вороном над нашим подвір’ям уже кружляла війна. І Ви вже так далеко від мене, тату, як журавлі в осінньому небі... – Кур-ли, кур-ли...

Як ім’я твоє, солдате?

У ярку, куди сповзали вечірні сутінки, дотлівав вогонь. Пахло печеною картоплею, осіннім листям і гірким полином... На високому горбі, з якого видно було все село, стояв підбитий танк з чорним хрестом, пошматованими гусеницями і стволом, що дивився тупо в землю... З того ствола випурхували сірі горобці, що мостили там гнізда собі... Від чиєї ж гранати укляк той танк у моєму селі? Як ім’я твоє, солдате? Ця тупа потвора не доповзла до вулиці мого дитинства всього з якийсь кілометр-два... Заревіла, мов дикий звір, крутнулась на місці, і зарив той звір самого себе на віки-вічні. Тут, на цьому високому горбі ганьби своєї... І від того ми маємо змогу пекти картоплю в ярку, пасти череду, купатися в річці і наздоганяти павутинку, що летить з бабиного літа... Як ім’я твоє, солдате?

Орест КНЯЗЬКИЙ. Марші, народжені у дні війни

Український марш перемоги
Слова і музика Ореста Князького

Вставаймо, вкраїнці, на битву святу,
Вставаймо! Вставаймо! Вставаймо!
Трикляту, захланну московську орду
Громити нещадно не гаймось!

Приспів:
Браття-вкраїнці, Правда за нами,
З нами у Правді Господь!
Правда нас кличе в бій з ворогами,
Правда волає: – Виходь!

А сльози дітей, матерів як наказ
Сьогодні козацькому роду:
Громіть безпощадно московських зараз, –
Лиш так Бог дарує свободу!

Приспів.

Вставаймо, вкраїнці, день судний настав
На битву іти з московитом,
Хай знайде його, браття, праведна мста
За кров за невинну пролиту!

Приспів.

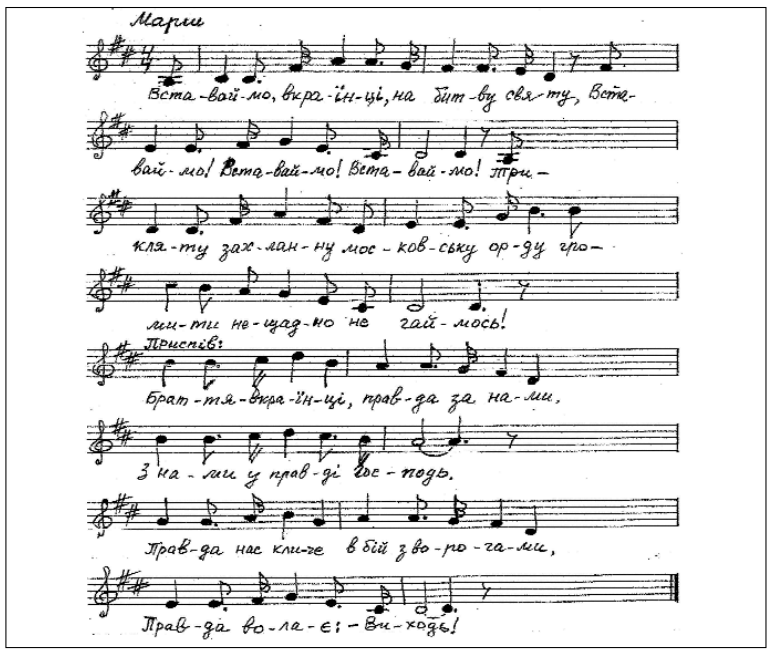

Марш українських волонтерів
Слова і музика Ореста Князького

В судну годину вставайте мільйони,
Вершиться праведний суд,
Кличуть нас мужні, що вслід батальйонам
Хліб, ліки й пісню несуть.

Приспів:
В хлібі вкраїнським з рук волонтера,
Що у бою підоспів,
Вчуєш, козаче, біль безперервний
І молитви матерів.

Благословляє Бог проти розбою
Душ волонтерських красу,
Хліб і набої у розпалі бою
Службу священну несуть.

Приспів.

В грізну годину будь воїном кожний –
Духом і серцем повстань!
В дружнім пориві є острах ворожий
Й праведність наших діянь.

Приспів.

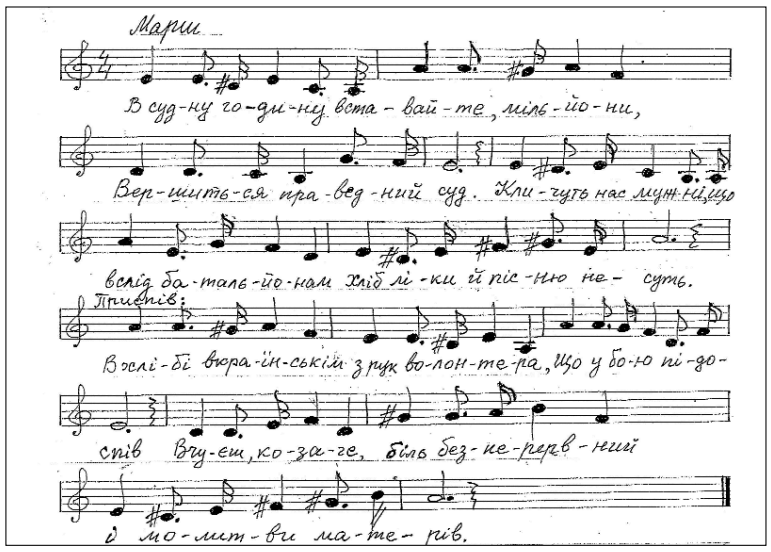

“Починаємо думати про майбутні концерти і вистави”.

Нові побачення з Національною оперою

Едуард ОВЧАРЕНКО

Національний академічний театр опери та балету України імені Тараса Шевченка після тривалої паузи відновив свою роботу. І хоча наразі вистави тут лише денні (початок о 14.00) та винятково у вихідні дні, а кількість глядачів обмежена (лише 300 осіб), театр своєю афішею гарантує радість від зустрічі з улюбленими виставами й артистами.

Як запевнив головний режисер театру, народний артист України **Анатолій СОЛОВ’ЯНЕНКО,** весь колектив Національної опери сьогодні сповнений натхненної енергії. Актори надзвичайно щасливі, що знову мають можливість працювати для рідного київського глядача та гостей столиці. А оскільки цього дня Україна разом з усім світом відзначала День Європи, то для показу обрали одну з перлин європейської оперної спадщини – комічну оперу Джоаккіно Россіні “Севільський цирульник”, що належить до найвідоміших у своєму жанрі і ось вже понад двісті років залишається не тільки у діючому репертуарі світового оперного мистецтва, а й користується незмінною прихильністю слухачів. Її герої потрапляють у досить хисмерні ситуації, окреслені дотепним сюжетом лібрето, створеним за мотивами безсмертного твору французького драматурга П’єра Бомарше. В осучасненій версії Анатолія Солов’яненка ця опера стала однією з найулюбленіших серед шанувальників Національної опери України.

– Коли їхала на виставу, то відчувала, наче у мене сьогодні прем’єра, – зізналася виконавиця ролі Розіни, заслужена артистка України **Ольга ФОМІЧОВА,** – хоча насправді співаю цю партію вже багато років. Цього дня все дуже зворушливо і хвилююче.

Війна торкнулася кожного з нас. Я змушена була свого одинадцятирічного сина відпустити з бабусею і дідусем за кордон. З початку березня вони у Німеччині. Нещодавно мала щасливу нагоду їх побачити. Ми були з благодійними гастролями у цій країні. Тут українські актори виступали разом з німецьким оркестром та хором. Ми побачили щиру підтримку закордонних колег. А ті відчуття, коли ти виходиш на уклін із синьо-жовтим прапором і тебе супроводжують десятихвилинними оваціями, неможливо передати словами. І ось я знову у Києві. Надзвичайно щаслива, що маю можливість грати у першій виставі нашого театру після такої довгої перерви.

– Щойно повернувся зі Львова, – розповів виконавець ролі вчителя музики Дона Базіліо, народний артист України **Сергій МАГЕРА,** – у цьому місті взяв участь у кількох благодійних концертах. Також долучився до великого заходу в Тернопільському музично-драматичному театрі, всі зароблені на цьому заході кошти пішли на потреби Збройних сил України. З радістю сприйняв новину, що частково відновлює свою роботу Національна опера України. Відразу з потягу приїхав до театру грати в одній зі своїх улюблених вистав.

Нас багато років знищували, зокрема, українську культуру. Я думаю, що сьогодні в Україні має бути бойкот на виконання творів російських композиторів. Особисто у мене був контракт з Варшавою, де я мав у червні виконувати партію в “Євгенії Онєгіні”. Я відмовився від цього контракту...

Сцена з вистави “Наталка Полтавка”

Сцена з вистави “Севільський цирульник”

Наступного дня на сцені Національної опери України показали перлину українського оперного мистецтва “Наталка Полтавка” Миколи Лисенка. Композитора привабив сюжет однойменної п’єси Івана Котляревського щирим розкриттям життя простого народу, реалістичним відображенням народного побуту. Головний персонаж опери – полтавська дівчина Наталка, яка тужить за коханим Петром, який перебуває в далекій стороні і невідомо коли повернеться. Через волю матері вона змушена погодитись на заручини з Возним.

– Керівництво театру нам запропонувало повернутися до Києва, знову поринути у творчість, – зазначила виконавиця ролі Наталки, заслужена артистка України **Наталка НИКОЛАЇШИН.** – У лютому жорстока війна знищила всі наші плани, а сьогодні ми намагаємося наскільки це можливо повернутися до повноцінного життя, починаємо думати про майбутні концерти і вистави. Допомагаємо киянам, прагнемо підтримати їх духовно, дати українцями більше віри у майбутнє. Сподіваємося, що вже скоро почуємо гарні новини про нашу перемогу!..

На наступні вихідні у театрі обіцяють показати опери Дж. Верді “Ріголетто” та Дж. Б. Перголезі “Служниця-пані”. А в червні афішу театру почнуть прикрашати і балетні вистави.

Хочеться побажати, щоб надалі з головної оперної сцени країни поруч з італійською частіше звучала і наша рідна українська мова.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА — 2022

Вартість передплати (з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 66

на 1 місяць 28 грн 14 коп. на півроку 152 грн 84 коп.

на 3 місяці 79 грн 42 коп. на 11 місяців 276 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Павло МОВЧАН, Микола ТИМОШИК, Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора з виробничих питань Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури Едуард ОВЧАРЕНКО
279-39-55

Літературна редакторка Галина ДАЦЮК

Коректорка Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка Ірина ШЕВЧУК, Володимир ЖИГУН

Черговий редактор Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”, 04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами — тільки на сторінках газети. Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

4 820095 780016 22014